

Senia - Keuzelijst filosofie, seizoen 2021-2022

Deze keuzelijst heeft op de eerste pagina's een indeling op basis van thema's. Zo hebt u direct een overzicht van de inhoud. Op pagina 4 volgt de toelichting per boek. Raadpleeg die ook altijd, want een thema-indeling kan tekort doen aan de inhoud van het boek bijvoorbeeld vanwege de veelzijdigheid van invalshoeken. Hierdoor kunnen boeken ook bij twee of meer thema's zijn ondergebracht. De waardering in uiltjes staat tussen haakjes achter de titel vermeld. De nieuwe boeken zijn in de lijst hieronder grijs gearceerd.

Inleiding in de filosofie

(Wat is filosoferen? Wat is filosofie)

- Kessels, *Geluk en wijsheid voor beginners* (1)
- Nagel, *Wat betekent het allemaal?* (1)
- Hadot, *Filosofie als manier van leven* (2)

Oude en nieuwe filosofen

(filosofische (auto)biografieën)

- Tongeren, van, *Nietzsche* (1)
- Sluiter, *Socrates* (1)
- Yalom, *Het raadsel Spinoza* in combinatie met Jan Knol, *107 vragen & antwoorden* (1)
- Buuren, van, *De essentie van Spinoza* (2)
- Duyndam, *Levinas, Kopstukken* (2)
- Groot en Vanheeswijck, *Charles Taylor* (2)
- Jaspers, *Socrates, Boeddha, Confucius, Jezus. De maatgevende mensen* (2)
- Keij, *Kierkegaard anders gezien* (2)
- Scruton, *Kant. Kopstukken Filosofie* (3)

Levenskunst

(Zelfzorg, eindigheid, dood, relaties, geluk)

- Botton, de, *De troost van de filosofie* (1)
- Dolron, van *Liefhebben* (1)
- Cicero, *De kunst van het oud worden* (1)
- Lenoir, *Over geluk: een filosofische ontdekkingsreis* (1)

- Tongeren, van, *Nietzsche* (1)
- Hadot, *Filosofie als een manier van leven* (2)
- Hermsen, *Kairos, een nieuwe bevlogenheid* (2)
- Hermsen, *Melancholie van de onrust* (2)
- Hall, *Wat zou Aristoteles doen? Hoe oude filosofie je leven kan veranderen* (2)
- Pigliucci, *Hoe word je een Stoïcijn? Oude filosofie van het moderne leven* (2)
- Reijen, *Stoïcijnse levenskunst. Evenveel geluk als wijsheid* (2)

Ethiek, politiek en samenleving

(Ethische theorieën, rechtvaardigheid, vrijheid, mensen- en dierenrechten, milieu en klimaat, economie en arbeid, techniek)

- Breebaart e.a., *Durf te twifelen* (1)
- Drenthen, *Hek. De ethiek van de grens tussen boerenland en natuurgebied* (1)
- Gast, *ten De dappere kijker. Waarom Netflix ons meer te bieden heeft dan Kant* (1)
- Gescinska, *De verovering van de vrijheid. Van luie mensen, de dingen die voorbijgaan* (1)
- Gescinska, *Kinderen van Apate. Over leugens en waarachtigheid* (1)
- Grunberg, *Vriend & vijand. Decadentie, ondergang en verlossing* (1)
- Heijne, *Onbehagen* (1)
- Huijer, *Beminnen. Nieuw licht op seksuele vrijheid* (1)

- Koolschijn, *Plato's oplossing voor de planeet* (1)
- Laar, van der & S. Voerman, *Discussies over vrije wil, zelfverwerkelijking en bewustzijn* (1)
- Meijer, Thema: "De natuur was hier". *Essay Maand van de Filosofie* (1)
- Nussbaum, *De nieuwe religieuze intolerantie. Een uitweg uit de politiek van angst* (1)
- Nussbaum, *Mogelijkheden scheppen* (1)
- Sandel, *Pleidooi tegen volmaaktheid* (1)
- Schutter, de en Peeters, *Hannah Arendt, politiek denker* (1)
- Vandevelde, *Het geweld van geld. Op zoek naar de ziel van de economie* (1)
- Arendt, *De vrijheid om vrij te zijn* (2)
- Arendt, *Het waagstuk van de politiek* (2)
- Blackburn, *Goed leven, een tegendraadse beschouwing over ethiek* (2)
- Bos, *Dwalen in het Antropoceen* (2)
- Bos, *Extinctie* (2)
- Brink, *Ruw ontwaken uit een neoliberale droom en de eigenheid van het Europese continent* (2)
- Buijs, *Waarom werken we zo hard? Op weg naar een economie van de vreugde* (2)
- Claassen, *Het eeuwig tekort Een filosofie van de schaarste* (2)
- Erasmus, *Lof der Zotheid* (2)
- Eskens, *Beestachtige geschiedenis van de filosofie* (2)
- Hall, *Wat zou Aristoteles doen? Hoe oude filosofie je leven kan veranderen* (2)
- Precht, *Denken over dieren. Waar ligt de grens van de mens?* (2)
- Rosanvallon, *De democratie denken* (2)
- Schnitzler, *Het digitale proletariaat* (2)
- Tongeren, van, *Leven is een kunst* (2)
- Derrida e.a., *Over gastvrijheid* (3)

- Schaap, *Het wendbare verleden Nietzsche in postmoderne tijden* (3)
- Schaap, *Populisme. De keerzijde van de identiteitsillusie* (3)

Mens en cultuur

(Mensbeelden, identiteit, techniek, kunst, onderwijs, religie, literatuur, arbeid, nieuwe media)

- Compagnon, *Een zomer met Montaigne* (1)
- Devisch, *Rusteloosheid* (1)
- Fransen, *Het leven als tragikomedie* (1)
- Kok, de, *Rede en Religiositeit. Een leidraad voor niet-gelovigen.*(1)
- Laar, van der, en Voerman, *Discussies over vrije wil, zelfverwerkelijking en bewustzijn* (1)
- Lemaire, *Met lichte tred. De wereld van de wandelaar* (1)
- Tongeren, van, *Nietzsche* (1)
- Saarloos, *Herdenken herdacht. Een essay om te vergeten* (1)
- Serrien, *Klank, een filosofie van de muzikale ervaring* (1)
- Slob, *De lege hemel. Over eenzaamheid* (1)
- Slors, *Dat had je gedacht! Hersenen, bewustzijn en vrije wil in filosofisch perspectief* (1)
- Vanheeswijck, *Onbeminde gelovigen. Waarom we religieus blijven* (1)
- Wijnberg en Jensen, *Dus ik ben. Een zoektocht naar identiteit* (1)
- Achterhuis, *Coetzee, een filosofisch leesavontuur* (2)
- Appiah, *De leugens die ons binden* (2)
- Bos, *Het volk in de grot* (2)
- De Dijn, *Rituelen. Waarom we niet zonder kunnen* (2)
- Gadamer, *Het schone* (2)
- Gray, *Zeven vormen van atheïsme. Een zoektocht om het mens-zijn te begrijpen* (2)

- Grunberg, *Vriend & vijand. Decadentie, ondergang en verlossing* (1)
- Jaspers, *Socrates, Boeddha, Confucius, Jezus. De maatgevende mensen* (2)
- Lijster, *Kijken, proeven, denken. Essays over kunst, kritiek en filosofie* (2)
- Linssen, *Hebzucht. Een filosofische geschiedenis van de inhaligheid* (2)
- Vanheste, *De wijsheid van de roman. Literaire antwoorden op filosofische vragen* (3)
- Safranski, *Tijd. Hoe mens en tijd elkaar beïnvloeden* (3)

Kennis, wetenschap en taalfilosofie
(Rationalisme, empirisme, methoden, wetenschapsfilosofie, taal en wereld, taal en betekenis, retorica)

- Baggini, *Een kleine geschiedenis van de waarheid* (1)
- Boudry, *Waarom de wereld niet naar de knoppen gaat* (1)
- Breebaart e.a., *Durf te twijfelen* (1)
- Gordon-Smith, *Stop met redelijk zijn. Waarom je met argumenten niets verandert* (1)
- Keizer, *Waar blijft de ziel* (1)
- Keizer, *Ludwig Wittgenstein. Taal, de dwalende gids*. (1)
- Slob, *Hersenbeest. Filosoferen over het brein en de menselijke geest* (1)
- Dehue, *Betere mensen, over gezondheid als keuze en koopwaar* (2)
- Popper, *De groei van kennis* (3)

Wereldbeelden
(Verhouding lichaam en geest, determinisme en vrijheid, bronnen van goed en kwaad, oorsprong en ontwikkeling van de wereld, tijd en ruimte, metafysica, ontologie)

- Slob, *Hersenbeest. Filosoferen over het brein en de menselijke geest* (1)

- Gabriel, *Waarom we vrij zijn als we denken* (2)
- Neiman, *Afgezien van de feiten* (2)
- Stangneth, *Het kwade denken* (2)
- Bauman, *Vloeibare tijden* (2)
- Magee, *Uitme vragen* (2)
- Venmans, *Het derde deel van de ziel. Over thymos* (2)
- Meijnsing, *Waar was ik toen ik er niet was. Een filosofie van persoon en identiteit* (3)
- Safranski, *Het kwaad* (3)
- Safranski, *Tijd. Hoe mens en tijd elkaar beïnvloeden* (3)
- Taleb, *Antifragiliteit. Dingen die baat hebben bij wanorde* (3)
- Vergeer, *Overspoeld door eindigheid. Inleiding in de metafysica* (3)

Vergelijkende en niet-westerse Filosofie
(Interculturele filosofie, Oosterse filosofie, Afrikaanse filosofie, islamitische filosofie) Kunst en Cultuur

- Bor, *Wat is wijsheid?* (1)
- Puett, *De weg* (1)
- Dijkstra, *Inleiding Taoïstische wijsbegeerte* (2)

Toelichting indeling 'uiltjes' 🧠, 🧠🧠 of 🧠🧠🧠

Elk boek heeft een aanduiding met één, twee of drie uiltjes. Wat houdt dit in?

Eén - uiltje niveau 🧠

Hierbij gaat het om boeken die geschikt zijn voor mensen die geïnteresseerd zijn in filosofie maar nog weinig filosofische teksten gelezen hebben. De leesgroep op dit niveau is gebaat bij een mix van boeken, die lang niet allemaal filosofische teksten hoeven te zijn. Deze boeken zijn geschikt voor leesgroepen die hun interesse in filosofie willen voeden en daarmee hun kennis en ervaring met filosofische teksten willen ontwikkelen. Zo kan een basis gelegd worden voor een verdere bestudering van filosofische vragen.

Twee - uiltjes niveau 🧠🧠

Hier gaat het om boeken die geschikt zijn voor mensen die al enige basiskennis van filosofie hebben en tot verdere verdieping willen komen, kortom de gevorderde lezer. De boeken zullen in het algemeen primaire filosofische teksten zijn, maar kunnen ook thema's betreffen die vanuit een filosofisch gezichtspunt worden benaderd. De 2 uiltjes boeken zijn toegankelijk voor degenen die een algemene basis in de filosofie hebben. Boeken moeten tot verdieping van het inzicht van een of meer onderdelen binnen de filosofie leiden.

Drie - uiltjes niveau 🧠🧠🧠

Hier gaat het om boeken voor mensen - de ervaren lezers - die zich al wat langer verdiept hebben in (een bepaald thema binnen de) filosofie en wat 'steviger kost' willen proeven.

Doel van groepen in deze fase is verdere verdieping in het lezen van filosofische teksten en het bespreken van een bepaald filosofisch thema in een interdisciplinaire context.

NB: Prijzen van de boeken kunnen gewijzigd zijn. Prijzen van e-books staan niet vermeld.

Toelichting op de nieuwe titels één uiltje

Martin Drenthen - *Hek. De ethiek van de grens tussen boerenland en natuurgebied*

Fi21-08, Noordboek 2020, 157 p., € 14,90 🧠

Het stormt in het Nederlandse landschap. De maatschappij is verzeild geraakt in een verhitte discussie over de manier waarop we ons landschap moeten gebruiken. De actuele discussie over de wijze waarop wij in Nederland ons voedsel produceren, wordt gevoed door de stikstofdiscussie en bijvoorbeeld de komst van de wolf. Het produceren van voedsel is een gerechtvaardigd doel, maar waar ligt de grens? De verschillende posities in het debat over natuur versus veehouderij worden ondersteund vanuit verschillende morele opvattingen en ethische theorieën. Wat is belangrijker? Het actief waarborgen van het welzijn van onze fauna en flora of moeten we de natuur zoveel mogelijk met rust laten? Is er ruimte voor de wolf die zich spontaan in Nederland gevestigd heeft? Is er ruimte om dieren met rust te laten? Boeren en natuurbeschermers voeren het debat met eigen ethische overwegingen die deels overlappen, maar deels tegengesteld zijn. Martin Drenthen ontrafelt van beide partijen de argumenten en plaatst deze in een ethisch kader, zodat de discussie met alle voors en tegens in ieder geval helder gevoerd kan worden.

Eleanor Gordon-Smith - *Stop met redelijk zijn. Waarom je met argumenten niets verandert*

Fi21-09, Ten Have 2020, 192 p., € 20,99 🐼

Filosofe en radiomaker Eleanor Gordon-Smith laat in dit boek op humoristische wijze zien dat levens veranderende besluiten meestal het resultaat zijn van emotionele processen. Aan de hand van waargebeurde verhalen kom je erachter dat we misschien niet zo rationeel zijn als we denken. Verhalen van mensen die radicaal een ander pad in zijn geslagen. Verhalen van mensen die uittreden uit

een sekte, of een totale persoonsverandering zijn ondergaan. We kunnen mensen dus ook niet veranderen door de juiste argumenten te geven, omdat zorgvuldige afweging maar een kleine rol speelt bij de besluiten die we nemen. Dat is verrassend, aangrijpend en soms zelfs schokkend. Het zet je aan het denken over alle argumenten waarmee je in het dagelijks leven te maken krijgt en hoe je hiermee omgaat.

Eleanor Gordon-Smith is een Australische schrijver, filosoof en radiomaker. Ze werkt op het snijvlak van academische filosofie en de rommelige chaos die leven heet.

Ton de Kok - *Rede & religiositeit. Een leidraad voor niet-gelovigen*

Fi21-11, Thoth 2020, 156 p., € 16,95 🐼

De levensvraag vraag 'Waarom is er iets en niet niets?' blijft in de moderne, seculiere wereld onbeantwoord. Hoe kan een rationeel mens zo'n belangrijke, relevante vraag beantwoorden, zonder in allerlei religieuze mythes te geloven? Ton de Kok, schrijver van drie boeken over diverse visies op God, helpt in deze zoektocht naar zingeving. In zijn intellectuele ontwikkeling, beïnvloed door zowel

filosofen als Lucretius en Spinoza, als bergbeklimmer Alex Honnold en zeiler Henk de Velde, neemt De Kok afstand van God de Vader. Op zoek naar antwoorden op de grote levensvragen, toont De Kok een manier om een religieuze houding aan te nemen, die niet conflicteert met het rationele. Vervolgens krijg je een plaats in zijn klaslokaal op het Fons Vitae Lyceum in Amsterdam, waar hij de afgelopen 18 jaar leraar levensbeschouwing is. De lezer leert, met de leerlingen, over het bestaansmysterie en wat het betekent om een rationeel gelovige te zijn.

'Rede & Religiositeit. Een leidraad voor niet-gelovigen' van Ton de Kok is een *één uiltjes* boek en kan in één bijeenkomst behandeld worden.

Eva Meijer - Thema: "*De natuur was hier*". Essay Maand van de Filosofie

Fi21-13, Essay 🐼

Dit verschijnt in april 2021, momenteel is er nog geen beschrijving beschikbaar.

Simon(e) van Saarloos - *Herdenken herdacht. Een essay om te vergeten*

Fi21-16, Prometheus 2019, 128 p., € 18,99 🐼

Wie bepaalt wat er wordt herinnerd en herdacht en waarom? Slavernij is al lang geleden, te lang geleden voor excuses van de Nederlandse overheid, aldus premier Mark Rutte.

Neurowetenschappers onderzoeken hoe vroegere gebeurtenissen levens van nu beïnvloeden en noemen dit een 'intergenerationeel trauma'. Hoe herdenk je iets wat zowel verleden tijd is als een dagelijkse realiteit?

In Herdenken Herdacht laat Simon(e) van Saarloos zich inspireren door het historisch haast onzichtbare bestaan van homo's en queers.

Ze toont de kracht van vergeten en vraagt zich af óf en hoe het mogelijk is zonder verleden te leven. Tegelijkertijd bekritiseert Van Saarloos hoe een 'wit geheugen' - ook dat van haarzelf - bepaalde verhalen vanzelfsprekend acht, terwijl andere geschiedenissen worden uitgewist. Herdenken Herdacht gaat niet over schuld, maar over een rommelig leven met pijn en verdriet.

Marjan Slob - *De lege hemel. Over eenzaamheid* 🤖

Fi21-18, Ambo Anthos 2020, 224 p., € 20,99

“De mens is als een verdoolde in deze uithoek van het universum aan zichzelf overgelaten. Onze denkkraft, ons wetenschappelijk vernuft, parachuteert ons de lege hemel in.”

Slob gaat in haar boek opzoek naar de dimensies van eenzaamheid. Ze definieert eenzaamheid als een diepmenselijk talent dat voortkomt uit ons vermogen tot zelfreflectie. Wanneer wij op onze

eigen situatie reflecteren en vaststellen dat we verbondenheid missen, kunnen we ons daardoor verdrietig voelen. We kunnen lijden aan dat wat afwezig is.

Slob bespreekt de inzichten van denkers als Blaise Pascal en Simone de Beauvoir tot aan Frans de Waal. Aangevuld met voorbeelden uit literatuur, film en muziek, en met David Bowie als gids, maakt Slob het begrip 'eenzaamheid' op aansprekende wijze meer inzichtelijk.

Het gaat binnen onze samenleving veel over eenzaamheid, zo zouden er steeds meer sociaal geïsoleerde ouderen zijn en zou het toenemende gebruik van beeldschermen leiden tot minder écht menselijk contact. Maar kloppen deze eenzaamheids clichés eigenlijk wel?

Guido Vanheeswijck - *Onbeminde gelovigen. Waarom we religieus blijven* 🤖

Fi21-19, Polis 2019, 230 p., € 20,00

In *Onbeminde gelovigen* spreekt cultuur- en godsdienstfilosoof Guido Vanheeswijck zijn Christelijke lezers direct aan met scherpe, doordringende vragen. Hebben we niet de ziel van ons geloof weggegeven om maar tolerant te zijn en getolereerd te worden in de moderne maatschappij? Wat is de inhoud en essentie van het individuele geloof eigenlijk zonder kerkelijke instituut? In de moderne Lage Landen waarin de kerk aan macht verliest en gelovigen in de minderheid geraken stelt Vanheeswijck prangende vragen over het gevestigde historische verhaal waarin de duistere onwetendheid van religie verdreven wordt door verlichting en rationaliteit, en biedt een alternatieve, genuanceerdere verklaring waarin religie, wetenschap en idealen niet direct tegenover elkaar staan. Voor gelovigen, atheïsten en ieder ertussen prikkelt de kritische toon van Vanheeswijck om nuances te zoeken in een vaak simpel voorgelegd verhaal en opnieuw na te denken over de grote thema's van het leven: geloof, redelijkheid, sterfelijkheid, tolerantie en menselijkheid.

Twee uiltjes

Kwame Anthony Appiah - *De leugens die ons binden. Een nieuwe kijk op identiteit* 🧐🧐

Fi21-01, *Pluim* 2019, 335 p., € 24,99

Wat maakt ons tot wie we zijn? Wij begrijpen onszelf door de verschillende identiteiten die we onszelf toekennen. We noemen onszelf christen of boeddhist, man of vrouw, Nederlander of Turk. Ook de mensen om ons heen beoordelen we op basis van dit soort identiteiten: we denken iets van onze medemens te kunnen weten op basis van haar huidskleur of de afkomst van haar ouders. Appiah bespreekt in zijn boek vijf vormen van identiteit die

bepalend zijn voor hoe wij onszelf en de mensen om ons heen begrijpen. Hij bespreekt de oorsprong en betekenis van onder andere nationaliteit, ras en gender en de vele misvattingen die deze begrippen omringen.

Hiermee laat hij zien dat identiteit veel complexer en dynamischer is dan het op het eerste gezicht lijkt

Hannah Arendt - *De vrijheid om vrij te zijn* 🧐🧐

Fi21-02, *Atlas Contact* 2019, 56 p., € 10,00

In 'De vrijheid om vrij te zijn' bestudeert Hannah Arendt (1906-1975) de twee meest invloedrijke politieke omwentelingen van de achttiende eeuw om te ontdekken welke eigenschappen een revolutie tot sleutel naar de vrijheid maken.

Voor deze analyse zijn de Amerikaanse als de Franse revolutie van gelijkwaardig belang. De een omdat ze een succes bleek, de ander omdat ze jammerlijk en grandioos mislukte.

Door de specifieke en beïnvloedbare eigenschappen van beide opstanden te belichten – ook revoluties blijken namelijk van toeval en oncontroleerbare omstandigheden aan elkaar te hangen – weet Arendt de vinger op de zere plek van de vrijheid te leggen. Zo wordt macht niet 'gegrepen', maar van de straat 'opgeraapt', is bevrijding slechts één van de stappen richting vrijheid en blijkt diezelfde vrijheid een zuiver elitaire aangelegenheid.

Het zijn inzichten die, met een Capitoolbestorming nog vers in het geheugen, het bestuderen meer dan waard blijken te zijn.

René ten Bos - *Het volk in de grot. Waarom mensen geen feiten willen*

Fi21-03, *Boom* 2018, 192 p., € 23,50 🧐🧐

De titel van het boek verwijst naar Plato's parabel van de grot. Met die parabel illustreerde Plato zijn idee dat het een van de taken van de mensheid is om zich te verheffen uit de onwetendheid, ook al kost het moeite. En filosofie zou hierin een voortrekkersrol vervullen.

Tot voor kort werd verondersteld dat ieder mens een onlesbare dorst naar kennis zou (moeten) hebben. Praktijk wijst uit dat niet iedereen die dorst heeft. Desondanks, en misschien wel daarom, leiden zij toch een tevreden leven.

De schrijver stelt de vraag of de maatschappij de plicht heeft deze mensen te "verheffen" of ze tevreden te laten zijn in hun "onwetendheid".

René ten Bos is hoogleraar filosofie van de managementwetenschappen aan de Radboud Universiteit en Denker des Vaderlands. Een ander bekend werk van zijn hand is *Dwalen in het antropoceen*.

René ten Bos - *Extinctie* 🐼🐼

Fi21-04, Boom 2019, 256 p., € 24,90

De inmiddels ex-Denker des Vaderlands René ten Bos heeft, naar eigen zeggen, twee jaar lang zijn best gedaan om verwarring te zaaien in Nederland over de thema's optimisme en pessimisme. In zijn derde en laatste boek, *Extinctie*, schopt hij nog één keer tegen deze thema's aan. Want het einde, hóéft niet negatief te zijn.

Tallose dier en plantsoorten sterven om ons heen uit, zo drastisch dat het voortbestaan van de mens ook bedreigd wordt. De mens is zich er bewust van dat niet alles eindig door kan gaan, en ook zij zelf uitsterven zal. Het is lastig om ons hier mee te verhouden, maar René ten Bos pleit voor een innige verhouding met *Extinctie* én voor een open blik.

Beginnend bij 'de plee van het universum' en eindigend bij het 'ondier' dat schuilt in de mens, moet het stilstaan bij het ecologisch uitdoven van soorten een vrolijke aangelegenheid worden.

Gabriël van den Brink - *Ruw ontwaken uit een neoliberale droom en de eigenheid van het Europese continent*

Fi21-05, Prometheus 2020, 352 p., € 25,00 🐼🐼

Het ontwaken uit de neoliberale droom kan door velen worden gekenmerkt als een verontrustende ervaring. Het oorspronkelijk liberale denken, met John Locke als grondlegger, focust op de baat van een sociale orde waarin mensen hun eigen leven kunnen vormgeven. Door idealen als marktwerking en individuele vrijheid leidt dit tot vele voordelen, zoals wereldwijde handel. In realiteit lijkt de huidige liberale democratie echter onvoldoende te

functioneren. In meerdere landen komen autoritaire leiders aan de macht die verkiezingen organiseren, maar in werkelijkheid alle

principes van een democratie aan hun laars lappen. Daarbij wordt de kloof tussen arm en rijk groter en rust er een taboe op gemeenschapszin. In dit boek gaat van den Brink in op de positieve, maar vooral ook de negatieve gevolgen die het neoliberalisme heeft voor de maatschappij. Met deze negatieve gevolgen als uitgangspunt gaat hij vervolgens op zoek naar manieren om deze het hoofd te kunnen bieden.

Govert Buijs - *Waarom werken we zo hard? Op weg naar een economie van de vreugde*

Fi21-06, Boom 2019, 180 p., € 20,00 🐼🐼

De economie is wellicht hét centrale voortbrengsel van *homo sapiens*. Govert Buijs wijst ons de weg naar 'een economie van de vreugde', een wereld waarin de economie de mens dient in plaats van andersom.

Waartoe is de economie op aarde? Waarom werken we zo hard? Zouden we niet gewoon toe kunnen met vijftien uur werk in de week, zoals Keynes ooit voorspelde? En waarom tellen we al dit gewerk dan

ook nog eens bij elkaar op, zodat we één verzamelnaam kunnen gebruiken: 'de economie', waarmee het nu eens slecht kan gaan en dan weer goed, die kan groeien, krimpen, tot stilstand komen of juist floreren – en waar we dan ook nog voortdurend zorgen over hebben? Inmiddels hebben we een economie die zo ongeveer het hele gelaat van de aarde bedekt, met overal bouwwerken, wegen, verontreinigde lucht en vervuilde zeeën. In dit aanstekelijk geschreven essay probeert Govert Buijs de vraag naar het waarom van die economie als product van menselijke activiteit te beantwoorden en een hoger doel te formuleren: een economie van de vreugde.

Rutger Claassen - *Het Eeuwige Tekort. Een filosofie van de schaarste*

Fi21-07, Ambo Anthos 2004, 275 p., € 20,99 🐼🐼

Claassens proefschrift is een zoektocht naar de oorsprong van schaarste. De globale problemen van onze tijd zijn doordrongen van het concept van schaarste, met betrekking tot de houdbaarheid van onze relatie tot de natuur, de consumptiemaatschappij, en de rol en waarde van arbeid.

Schaarste gaat gepaard met verlangen.

Economische en culturele mechanismen in de samenleving leiden ertoe dat onze levens zijn gevuld met de onhoudbare vermenigvuldiging van verlangens - we willen steeds meer. Maar tegelijkertijd lijkt het alsof we overal een tekort van hebben. Welvaart gaat gepaard met ontevredenheid. Om deze dynamiek te begrijpen, bekijkt Claassen schaarste vanuit verschillende invloedrijke filosofische en economische theorieën. Zowel de zoektocht als het resultaat verdienen lof. Zijn boek is een waardevolle bijdrage aan het debat en zullen de lezer zeker aan het denken zetten.

John Gray - *Zeven vormen van atheïsme. Een zoektocht om het mens-zijn te begrijpen*

Fi21-10, Het Spectrum 2018, 219 p., € 22,50 🐼🐼

Godsdienst en atheïsme worden vaak als tegengestelden gezien, maar voor Gray zijn godsdienst en atheïsme levensbeschouwingen, die als zodanig veel gemeen hebben en alleen verschillen in waar ze in geloven. Godsdienst gelooft in een opperwezen, atheïsme gelooft in zaken zoals wetenschap, vooruitgang, rechtvaardigheid, rationaliteit, humanisme en

dergelijken. Een aantal vormen van atheïsme worden onder de loep genomen, waarbij de overeenkomsten met godsdienst worden benadrukt.

De schrijver heeft een vlotte en duidelijke stijl van schrijven, maar scheidt er vaak genoeg in om zijn mening op een wat provocerende wijze naar voren te brengen, wat door sommige lezers als irritant kan worden ervaren.

John Gray was hoogleraar Europese ideeëngeschiedenis aan de London School of Economics en is nu een fulltime schrijver. Hij heeft een uitgebreid oeuvre, waaronder de veelgeprezen werken als *Strohonden* en *Al-Qaida en de moderne tijd*. In 2017 ontving hij de Nonino Prize.

Thijs Lijster - *Kijken, proeven, denken. Essays over kunst, kritiek en filosofie*

Fi21-12, De Bezige Bij 2019, 245 p., € 24,99

Meestal zien wij een kunstwerk als iets passiefs waarover wij ons een mening kunnen vormen, kunnen nadenken. Volgens Lijster denkt het kunstwerk terug. Er is dus sprake van een wisselwerking tussen het kunstwerk en de kunstbeschouwer, de waarnemer. Hoe dat in zijn werk kan gaan, laat hij zien aan de hand van producties van verschillende kunstenaars. Door deze houding verandert het begrip van de kunst als

zodanig (het kijken), maar ook kunstkritiek (het proeven) en de relatie tussen kunst en filosofie (het denken) blijven niet hetzelfde. De essays kunnen onafhankelijk van elkaar worden gelezen. Lijster is als kunst- en cultuurfilosoof verbonden aan de universiteit van Groningen.

Hij ontving in 2018 de essayprijs van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde

Richard David Precht - *Denken over dieren. Waar ligt de grens van de mens?*

Fi21-14, Ten Have 2017, 159 p., € 21,99 🐼🐼

Welke plaats verdienen dieren in onze samenleving? Die vraag staat centraal in het boek *Denken over dieren. Waar ligt de grens van de mens?* van de Duitse filosoof Richard Precht. Dat boek past in de bredere trend van een kritische discussie over dieren in onze maatschappij, niet alleen over dieren in de bio-industrie, maar ook over dieren 'in het wild'. Die discussie heeft er ook toe

geleid dat het houden van vee (voor verschillende doeleinden) aan strengere eisen is gebonden en dat er meer ruimte komt voor wilde dieren. Precht benadrukt onze beperkte kennis van dieren en wijst een principieel onderscheid van mens en dier af. Hij stelt voor een dierethiek te ontwikkelen die steunt op een groeiende sensibiliteit voor dieren en op regels die de omgang met dieren reguleren, terwijl die ethiek tegelijkertijd haar grenzen vindt in de steun die ze moet krijgen van de bevolking. Het boek krijgt één uiltje en kan in één bijeenkomst worden besproken.

Pierre Rosanvallon - *De democratie denken* 🐼🐼

Fi21-15, Vantilt 2019, 230 p., € 24,50

De Franse filosoof Rosanvallon is een van de belangrijkste hedendaagse denkers over democratie. In zijn in 2019 verschenen boek 'De democratie denken' beschrijft hij de democratie als een permanente reorganisatie van het sociale leven, een "werk in uitvoering" dat nooit af kan zijn. Rosanvallon gaat niet uit van een normatief ideaalmodel van democratie, maar vertrekt vanuit het historische gegeven dat de democratie steeds

opnieuw hooggestemde verwachtingen en hoop wekt, maar

evenzeer gepaard gaat met teleurstellingen, verwarring en weerstand. Origineel, erudiet en nauwgezet beschrijft Rosanvallon de geschiedenis van die permanente spanning.

In 'De democratie denken. Werk in uitvoering' gaat Pierre Rosanvallon in op zijn werk en methode, de betekenis van het politieke wantrouwen, de afnemende legitimiteit van democratische instellingen, de tanende zeggingskracht van het gelijkheidsideaal en de veronachtzaming van het belang van het bestuur in de democratie. Het verschijnsel populisme analyseert hij als een pathologie van de democratie.

Peter Venmans - *Het derde deel van de ziel. Over thymos*

Fi21-20, Atlas Contact 2011, 174 p., € 20,99 🐼🐼

Wat drijft de mens? Is hij een slaaf van zijn zintuiglijke behoeftes, enkel in toom gehouden door zijn verstand? Is welzijn en comfort het enige wat hij in het leven zoekt, en is het plezierige leven zodoende gelijk aan het geslaagde leven? Of is de mens meer dan de genotszoekende hedonist die hij lijkt te zijn?

In de loop van de geschiedenis is de mens vaak geportretteerd als een dualistisch wezen: aan de ene kant is de mens een zintuiglijk dier met lichamelijke behoeftes die bevredigd dienen te worden, aan de andere kant is hij een redelijk wezen dat hier afstand van kan doen en in rationele contemplatie het leven kan beschouwen. De menselijke ziel, zo zouden we kunnen zeggen, heeft zodoende twee delen. Het is een mooi, overzichtelijk plaatje. Helaas (of gelukkig) is het niet compleet; natuurlijk, de mens is een zintuiglijk en rationeel wezen, maar hij is zoveel meer dan dat. Want waar in dit plaatje vinden we zijn geldingsdrang, zijn eergevoel, zijn bereidheid om tot het uiterste te gaan voor dat wat hij van betekenis acht? De mens heeft niet alleen zintuiglijke behoeftes, hij heeft ook behoefte aan

erkenning. De mens is misschien berekenend, maar de meeste waarde hecht hij aan wat niet in getallen is uit te drukken.

Deze andere kant van de mens, dit 'derde deel van de ziel', was al herkend door de oude Grieken; zij noemden het 'thymos'. Maar wat is thymos precies? En heeft het, met al zijn gevaarlijke kanten, nog wel een plek in onze samenleving?

Drie uiltjes

Sybe Schaap - *Het wendbare verleden. Nietzsche in postmoderne tijden*

Fi21-17, Damon 2019, 266 p., € 22,90 🐼🐼🐼

Vooraf in populistische kringen wordt hunkerend verwezen naar tijden waarin alles zo goed was. Hierbij wordt echter niet verwezen naar een feitelijk historisch, maar naar een 'utopisch' verleden. Een utopisch beeld van het verleden, met weglating of manipulatie van onwelgevallige feiten. Op die manier wordt het verleden maakbaar en wendbaar. Is het wendbaar gemaakte verleden een vluchtweg uit een wereld die te open en te onzeker is geworden? Het heden stemt immers somber en de toekomst is duister.

Tegenwoordig domineert een ondergangsstemming, met de blik gericht op het verleden. 'Het wendbare verleden' analyseert deze manier van denken, waarbij diep wordt ingegaan op de filosofie van Nietzsche. Het lukt de auteur om met behulp van Nietzsche populistische risico's op een begrijpelijke wijze te doorgronden en interactie tussen mensen, moraal, macht, instituties en verhalen bloot te leggen.

Toelichting op de oude titels

Eén uiltje

Julian Baggini - *Een kleine geschiedenis van de waarheid* 🐼 Fi19-02, Klement 2018, 104 p., € 14,99

Bestaat 'waarheid' nog? Het lijkt erop dat ze er in onze tijd van nepnieuws en relativisme niet langer toe doet. Gelukkig bestaat volgens de Engelse filosoof Julian Baggini waarheid nog steeds. Eén objectieve waarheid lijkt niet meer mogelijk, maar er zijn wel objectieve waarheden (in meervoud!); daarbij is het met name van belang om te bepalen hoe en door wie ze worden vastgesteld. Hij bespreekt op een praktische en toegankelijke manier tien bronnen of gronden voor waarheid, zoals religie, autoriteit, verstand, zintuigen en macht. Hij illustreert ieder hoofdstuk, dat een bepaald type waarheid behandelt, met talrijke voorbeelden. Tot slot geeft hij u nog een lijstje met nuttige tips!

Het boek is toegankelijk geschreven (één uiltje) en kan in één bijeenkomst worden besproken, al kunt u er heel goed een bijeenkomst aan toevoegen als u er, met bijvoorbeeld eigen voorbeelden, dieper op in wilt gaan.

Jan Bor - *Wat is wijsheid* 🐼

Fi16-03, Bert Bakker 2012, 118 p.
Het boek is te koop bij Senia!

Dit essay is het persoonlijke relaas van een filosoof op zoek naar wie hij is en naar wijsheid. De westerse filosofie uit zijn studie is te cerebraal voor hem. Hij wordt geboeid door non-figuratieve kunst die hem rechtstreeks in het hart raakt, die hij direct kan ervaren zonder woorden. Die directe kennis van het hart zoekt hij ook in de filosofie. Hij wordt geraakt door Bergson en Kierkegaard, maar komt niettemin droog te staan in de academische filosofie. Tien jaar lang

dompelt hij zichzelf onder in Zen. Daarna keert hij terug naar de filosofie. Klein boekje, zeer toegankelijk en met rijke inhoud.

Alain de Botton - *De troost van de filosofie* 🐼

Fi13-02, Olympus 2016, 304 p.

Socrates geeft wijze raad aan mensen die zich niet populair voelen; Epicurus leert welke houding in te nemen bij geldgebrek; Seneca hoe om te gaan met frustraties; Montaigne kan helpen bij gevoelens van onmacht; het leven met liefdesverdriet kan men weer aan met behulp van Schopenhauer en bij moeilijkheden in het algemeen kan men bij Nietzsche terecht. Alain de Botton, de filosoof van het dagelijkse leven, wil in dit boek laten zien dat er door de eeuwen heen filosofen (= zij die de wijsheid liefhebben) zijn geweest die troostende en praktische dingen hebben gezegd over wat ons dwars zit en hij doet dat op een originele en persoonlijke manier.

Maarten Boudry - *Waarom de wereld niet naar de knoppen gaat*

Fi20-03, Polis 2019, 288 p., € 22,50

Volgens de wetenschapsfilosoof Maarten Boudry is de levenskwaliteit van mensen hoger dan ooit, racisme en ongelijkheid nemen af en vrijheid en levensverwachting nemen toe. Toch overheerst het pessimisme het vooruitgangdenken. Volgens doemdenkers vervalt de wereld in maatschappelijke en ecologische wanorde. Hoe kan het dat het steeds beter gaat met de mensheid, maar de heersende opvatting is dat 'de wereld naar de knoppen gaat'?

Maarten Boudry beargumenteert kraakhelder waar dit pessimisme vandaan komt en dat de angst voor maatschappelijke bedreigingen zoals islamisering en klimaatverandering ook op een andere manier bekeken kunnen worden.

Hij biedt op een overtuigende manier een optimistisch perspectief over hedendaagse maatschappelijke problemen, die bij nader inzien niet altijd echt een probleem blijken te zijn.

Dit is een toegankelijk weglesboek dat aanzet tot nadenken. Het roept vragen op als: Is ongelijkheid eigenlijk wel slecht? En is er nog sprake van racisme in Nederland of hangt dit af van hoe je het definieert?

Leonie Breebaart e.a. - *Durf te twifelen* 🐼

Fi17-03, Lemniscaat

Het is een daad van moed om te twifelen aan de zekerheden, die we iedere dag o.a. in de krant kunnen lezen. Nieuwsberichten vertellen feitelijk en standvastig over de zekerheden, die de moderne mens koestert. ... Maar: *twifelen is bevrijdend*. In feite is de vraag *Hoe weet je dat zo zeker?* de enige vraag, die de bundel interviews *Durf te twifelen* stelt. Spraak- en smaakmakende denkers geven er (voorlopige?) antwoorden op. *Wat weet ik nou helemaal?*

Het boekje gaat in op de rechtspraak, de economie, de gezondheid, de natuur, het onderwijs, de techniek, de journalistiek, de democratie, de kunst en kitsch, en natuurlijk over de tegenhanger van twijfel: het geloof. *Met scepsis bereik je hier niks.*

Het boekje is een initiatief van de filosofieredactie van Dagblad *Trouw*. Teksten zijn zeer toegankelijk. Het is geen gangbare journalistieke productie. Daarom is er over dit boekje geen gangbare leeswijzer gemaakt, maar zijn er wel vragen bedacht, die u tot een groepsgesprek uitnodigen.

Cicero - *De kunst van het oud worden. De natuur kent voor alles een maat, ook voor het leven* 🐼

Fi20-04, Atheneum 2019, 95 p., € 10,99

De Nederlandse samenleving vergrijsst in rap tempo. Jonge auteurs doen een frontale aanval op de babyboomers. Er zijn harde

politieke gevechten over pensioenen, verzorgingstehuizen en andere voorzieningen voor senioren. Hoog tijd voor afstand en bezinning. Hoog tijd om eens te lezen wat filosofen ons kunnen leren over oud worden. Cicero is een van hen. Hij probeert vier ongemakken van het oud worden te weerleggen: je moet allerlei activiteiten opgeven, je wordt fysiek zwak, je kan niet meer zoveel genieten en je komt steeds dichterbij de dood. Hoewel anderen het vóór hem eloquenter opschreven (Plato over Socrates), is het een mooie compacte tekst die tot discussie uitnodigt.

Antoine Compagnon - Een zomer met Montaigne 🧐

Fi15-05, Atheneum 2014, 112 p.

Michel de Montaigne was een van de meest invloedrijke, maar ook een van de meest toegankelijke filosofen uit de Verlichting. In zijn 'Essays' behandelt hij de meest uiteenlopende onderwerpen, variërend van oorlog en vrede, vriendschap, religie en seksualiteit tot gezondheid, onderwijs, engagement en dood. Zijn 'Essays' zijn vooral een spiegel die hij zichzelf en de wereld voorhoudt; hij schrijft op een grappige, persoonlijke en vaak herkenbare manier zonder af te doen aan de filosofische diepgang. In veertig korte hoofdstukken die oorspronkelijk geschreven waren voor een radioprogramma neemt Compagnon de lezer mee in het denken van Montaigne, dat een slordige 500 jaar na dato nog altijd actueel blijkt te zijn.

Ignäas Devisch - Rusteloosheid 🧐

Fi20-06, De bezige bij 2016, 320 p., € 20,99

Terwijl we klagen over de drukte, de gejaagdheid en dreigende burn-outs, plannen we zelf onze dagen helemaal vol. En zijn we niet langer in staat om niets te doen. We hebben meer vrije tijd, maar we slapen minder.

Wie denkt dat rusteloosheid een ziekte is van deze tijd, heeft het mis. Al eeuwenlang zoekt de mens een uitweg voor een probleem dat hij zelf veroorzaakt: een te vol leven. Maar is die rusteloosheid

werkelijk een probleem, of is het juist één van onze voornaamste drijfveren? Passie, creativiteit en verlangen bestaan bij gratie van rusteloosheid. Onder het motto van druk, druk, druk genieten we van een bezig leven.

In weerwil van alle pleidooien om te vertragen en de roep om spiritualiteit en ascese, breekt dit boek een lans voor de positieve kanten van een mateloos leven.

Ignäas Devisch (1970) is hoogleraar filosofie, medische filosofie en ethiek in Gent.

Laura van Dolron - Liefhebben 🧐

Fi18-08, ISVW 2016, 64 p., € 13,50

Dit boek gaat onder andere over liefde geven en liefde krijgen, en welke van de twee het moeilijkst is; over ego strelende liefde en over onvoorwaardelijke liefde; over een gebrek aan liefde, of eigenlijk een overschot aan eenzaamheid. Aan de hand van de narigheid van eenzaamheid en verlies weet Van Dolron de kern van liefde bloot te leggen.

Het is geen zelfhulpboek, Van Dolron heeft "geen enkele goede raad." Toch staat het boekje er vol van, alleen zonder het zichzelf zo te noemen. Het vertelt je nergens wat te doen, maar elke pagina is door en door leerzaam. Het boekje is zonder taboe, waardoor liefde en dood, verschrikking en pracht, verdriet en een lach elkaar niet uitsluiten, maar juist perfect samenvloeien. Deze synthese merk je op en neem je over als lezer, waardoor je het overkoepelende gevoel dat al deze concepten weet samen te brengen overneemt, namelijk liefde.

Tim Fransen - Het leven als tragikomedie 🧐

Fi19-03, Lemniscaat 2019, 96 p.

Fransen is de schrijver van het Essay van de Maand van de Filosofie 2019 met als thema 'Ik stuntel, dus ik ben'.

Fransen betoogt dat het komische niet een tegenpool is van het tragische, maar dat humor juist een alternatief perspectief biedt op ons onvermijdelijke falen. Een perspectief dat ons in staat stelt om het tragische onder ogen te komen, in plaats van een uitvlucht te zoeken in de vaak destructieve ontkenning ervan. En bovendien een perspectief dat een voedingsbodem kan vormen voor een gevoel van solidariteit met onze medestuntelaars.

Cabaretier Tim Fransen weeft filosofie, humor en tragedie naadloos ineen. Fransen studeerde cum laude af in de filosofie en psychologie. In 2018 verscheen zijn debuut 'Brieven aan Koos' (*'Zeer origineel boek! Tim Fransen is op papier nog wijzer en grappiger dan op de planken' – Adriaan van Dis*).

Ellen ten Gast - De dappere kijker. Waarom Netflix ons meer te bieden heeft dan Kant

Fi19-04, Klement 2018, 160 p., € 21,99

Omdat de filosofie de geschiedenis eert, bestaat het begin van de filosofiestudie vaak grotendeels uit geschiedenislessen. Het lijkt wel dat we pas zelf mogen filosoferen als we de oude filosofische teksten hebben begrepen. Filosoof Ellen ter Gast bindt in *De Dappere Kijker – Waarom Netflix ons meer te bieden heeft dan Kant* op het vakgebied van de ethiek de strijd aan met deze opvatting.

Als we willen uitvinden hoe te handelen in de verscheidenheid aan morele situaties, hebben we meer aan hedendaagse verhalen die bieden ons namelijk een moreel perspectief vanuit mensen die ook twijfelen, soms de mist ingaan en waarin we ons vaak beter kunnen inleven dan in de volledig rationele mens die centraal staat in het werk van oude filosofen.

Aan de hand van uiteenlopende voorbeelden, van de bijbel tot aan *House of Cards*, toont ten Gast hoe we morele lessen kunnen trekken uit het grote aanbod van hedendaagse verhalen en op welke wijze die lessen van de antieke filosofie daar schril bij afsteken.

Alicja Gescinska - De verovering van de vrijheid. Van luie mensen de dingen die voorbijgaan

Fi18-12, Lemniscaat 2011, 220 p., € 19,95

Gescinska biedt in *De verovering van de vrijheid* unieke inzichten op het snijvlak van Oost- en West-Europese cultuur, politiek en filosofie.

Als tijdens het schrijven de vader van Gescinska ongeneeslijk ziek wordt en komt te overlijden, neemt het boek een nog persoonlijkere en beklemmende wending. Terwijl de lichamelijke mogelijkheden van haar vader aftakelen, openbaart zich een vrijheid die tot voor de ziekte niet meer bereikbaar leek. Het geeft op prangende wijze de gedachte weer die de rode draad vormt van het boek: dat vrijheid als passieve eigenschap niets waard is, maar pas haar betekenis krijgt als er actief iets mee gedaan wordt. Vrijheid dient veroverd te worden. Met een bespreking van het bekende onderscheid tussen negatieve en positieve vrijheid wordt deze stelling filosofisch verweven met het persoonlijke verhaal. De kracht van het pleidooi van Gescinska ligt er echter in, dat deze uit het leven gegrepen is.

Alicja Gecinska - Kinderen van Apate. Over leugens en waarachtigheid

Fi20-07, Lemniscaat 2020, 96 p., € 4,95

We leven in turbulente tijden: steeds vaker horen we over nepnieuws, wantrouwen in de wetenschap en politieke polarisatie. In lijn met deze zorgelijke actualiteiten is 'waarheid' benoemd als thema van de Maand van de Filosofie van 2020. Filosofe Alicja Gescinska (1981) schreef het bijbehorende essay: *Kinderen van Apate*.

Gescinska typeert onze tijden met een 'waarheidsontwaardiging': de waarheid verliest haar waarde in ons publieke debat. Hoewel dit probleem, veelal aangeduid met *post-truth*, lijkt op een recente ontwikkeling, betwijfelt Gescinska dit: misleiding, onwaarheid en de leugen zijn van alle tijden. Apate, de Griekse godin van de misleiding, is al sinds mensheugenis onder ons.

Dit neemt niet weg dat de actuele problematiek van *post-truth* vragen om filosofische analyse en reflectie. Hoewel recentelijke filosofische ontwikkelingen van het postmodernisme en taal filosofie vaak worden bestempeld als aanstichters van deze problemen, vindt Gescinska een fundamentele oorsprong: het lonen van de leugen in het publieke debat.

Haar grondige analyse van de leugen laat zien dat deze niet is tegengesteld aan waarheid, maar aan waarachtigheid. De discussie krijgt zodoende een duidelijke morele dimensie: een gebrek aan waarachtigheid leidt tot een gebrek aan persoonlijke oprechtheid en authenticiteit. Uiteindelijk staat dit gebrek aan waarachtigheid op gespannen voet met onze eigen vrijheid.

Bas Heijne - *Onbehagen. Nieuw licht op de beschaafde mens*
Fi17-06, Ambo Anthos, 87 p.

Op verzoek van de filosofen Frank Meester en Coen Simon geeft Heijne in dit eerste van een reeks “pamfletten” antwoord op een vraag die al in de klassieke tekst van Sigmund Freud over *het Lustprincipe* in diens boek *Het onbehagen in de cultuur (1930)* aan de orde komt. Namelijk de vraag of het realiteitsprincipe het lustprincipe in bedwang kan houden. Met andere woorden of de cultuur in onze eigentijdse beschaving voldoende sterk is om de agressie van het individu te bedwingen. De titel van het boekje geeft aan dat de schrijver er niet helemaal gerust op is. De winnaar van de P.C. Hooftprijs 2016 gaat op zoek naar het antwoord en slaagt erin in kort bestek veel factoren die een rol spelen, o.a. ook de sociale media, hierbij te betrekken.

Marli Huijer - *Beminnen. Nieuw licht op seksuele vrijheid*
Fi20-10, Boom 2018, 103 p., € 12,50

Dit is een boek uit de serie “Nieuw Licht”, waarin de redacteurs van de serie aan de filosoof Marli Huijer vragen haar gedachten

over seksuele vrijheid weer te geven, met name haar reactie op Foucaults Geschiedenis van de seksualiteit.

De vraag die ze gevraagd wordt te beantwoorden is: Sinds de seksuele revolutie zijn veel taboes doorbroken. Het lijkt dat die revolutie met succes is voltooid. Homo, hetero, transseksueel, queen, bi, polyamoureuus en monogaam, het wordt geaccepteerd. Maar betekent dat ook niet dat met het aannemen van een seksuele identiteit we gebonden zijn aan normen, waarden en verwachtingen die bij zo'n identiteit horen. Is dat niet een nieuw keurslijf die onze vrijheid in de wijze waarop we willen liefhebben beperkt?

Dit boek daagt de lezer uit zich af te vragen wat seksuele vrijheid voor hem/haar betekent, maar ook in het algemeen welke invloed je identiteit op je leven heeft.

Marli Huijer (1955) was van 2015 tot 2017 Denker des Vaderland. Zij is hoogleraar publieksfilosofie aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam en promoveerde op het late werk van Foucault.

Bert Keizer - *Ludwig Wittgenstein Taal, de dwalende gids*
Fi16-09, SUN 2015, 158 p.

Volgens Bert Keizer dacht niemand oorspronkelijker, speelser en scherper dan Ludwig Wittgenstein. Voor hem is de rode draad in de werken van de Oostenrijks-Britse filosoof de taal: “Van de kristallijnen helderheid in de Tractatus naar de alledaagse onoverzichtelijkheid van de Filosofische Onderzoekingen blijft zijn denken één lange worsteling tegen de betovering van ons intellect door de schier eindeloze variatie van vermommingen waarin taal de gedachte aan het oog onttrekt.” Bert Keizer wisselt persoonlijke verhalen af met een toegankelijke uitleg van Wittgensteins hoofdwerken en geeft daarmee de instrumenten om de bijna cryptisch geformuleerde filosofische inzichten te plaatsen. Dit is geen boek over Wittgenstein dat ervan uitgaat dat de lezer de denker al kent. Integendeel, Bert Keizer wil Wittgenstein en zijn taal filosofie juist aan de lezer voorstellen.

Bert Keizer - *Waar blijft de ziel* 🤖

Fi13-05, Lemniscaat 2014, 148 p.

Keizer gebruikt zijn filosofische achtergrond in dit boek om te laten zien dat geest en 'ziel' niet bestaan zonder het brein, maar daar niet mee samenvallen. Als arts en filosoof hanteert hij een brede invalshoek. De schrijver gaat in op de neurosofische benaderingen van Swaab en anderen. Hij beschrijft zijn eigen ervaringen om te laten zien dat een ziek brein een zieke ziel voortbrengt. Aan de hand van ervaringen en de experimenten betoogt hij dat het zenuwstelsel evolutionair ontstaan is om in de wereld wat te doen. Ons denken en doen is niet geïsoleerd in het brein, het komt tot stand met de zintuigen en met de wereld. Het boek is geschreven met wijsheid en humor. Vooral de voorbeelden en metaforen maken veel duidelijk. Het raakt wezenlijke problemen en zet aan tot denken.

Jos Kessels - *Geluk en wijsheid voor beginners* 🤖

Fi17-07, Boom 2012, 267 p.

In dit boek komt een ruime variëteit aan opvattingen over geluk en wijsheid aan bod. Kessels plaatst regelmatig de ene denkwijze tegenover de andere, meestal een tegenovergestelde. Hij stelt daarbij vragen die de lezer uitnodigt zelf een mening te vormen. Daarmee wordt de lezer meegenomen in zijn denkproces. Door bij de basis te blijven en de opvattingen kort en duidelijk uit te leggen, weet hij zeer helder de verschillen in denken te verwoorden. Het is een ideaal boek voor iedereen die nieuwsgierig is naar de filosofie in het algemeen en naar filosoferen over geluk en wijsheid in het bijzonder. Dit zonder dat het zware en onbegrijpelijke kost wordt. Ook creëert hij met de dilemma's, de tegengestelde opvattingen en de vragen, genoeg ruimte en gelegenheid voor de lezers voor een levendige discussie.

Gerard Koolschijn - *Plato's oplossing voor de planeet* 🤖

Fi19-07, Van Oorschot 2018, 206 p. € 18,50

In 1989 stelde de schrijver Francis Fukuyama vast dat na het falen van de fascistische en communistische ideologieën, naties wereldwijd zouden erkennen dat een liberale democratie de enige rendabele manier is om een samenleving te organiseren. Dertig jaar later bevinden we ons in een grimmiger politiek landschap dan Fukuyama destijds voor mogelijk hield. Terwijl we geconfronteerd worden met schijnbaar onoplosbare problemen, wordt de liberale orde van alle kanten aangevallen. Wat kan Plato, één van de invloedrijkste denkers uit de klassieke oudheid, ons vertellen over de oorzaken van en de oplossingen voor die problemen?

In '*Plato's oplossing voor de planeet*' probeert schrijver en classicus Gerard Koolschijn ons na te laten denken deze vraag aan de hand van verschillende, door Plato opgestelde dialogen. Hoewel die dialogen uit de 4e en 5e eeuw voor Chr. dateren, geven ze een onthutsend actuele weergave van onze wereld. *Een aanrader voor eenieder die zich zorgen maakt over de huidige staat van onze democratische samenlevingen.*

Tjeerd van der Laar en Sander Voerman - *Vrije wil. Discussies over verantwoordelijkheid, zelfverwerkelijking en bewustzijn.* 🤖

Fi17-08, Lemniscaat 2011, 216 p

Hebben wij een vrije wil? Op het eerste gezicht lijkt het een duidelijke vraag die kort en krachtig beantwoord kan worden (ja, want.... of nee, want....), maar in de praktijk blijkt het een bron van verwarrende discussies en wisselende intuïties. De schrijvers (van de Laar en Voerman) wijten dit aan de verschillende definities en omschrijvingen die voor de term vrije wil bestaan, blijkbaar bedoelen we niet allemaal hetzelfde wanneer we het over dit onderwerp hebben. In het boek spelen drie verschillende begrippen van vrije wil de hoofdrol (verantwoordelijkheid, zelfverwerkelijking

en bewuste aansturing), daarnaast worden primaire teksten van filosofen zoals Immanuel Kant, Daniel Dennett en John Stuart Mill besproken (waarvan de besproken fragmenten achterin het boek zijn opgenomen). Het boek vrije wil, discussies over vrije wil, zelfverwerkelijking en bewustzijn vormde tussen 2012 en 2015 de eindexamenbundel voor de VWO filosofie-examens. Dit is waarom het boek een zeer brede (maar ook diepe) inleiding over de vrije wil vormt. Maar het boek is niet alleen interessant voor VWO-leerlingen, de opbouw en duidelijkheid van het boek maakt het ook goed leesbaar voor een publiek dat geïnteresseerd is in filosofie en mee wil doen in de (maatschappelijke) discussie over het onderwerp.

Ton Lemaire - *Met Lichte tred. De wereld van de wandelaar* 🤖
Fi20-11, Ambo Anthos 2019, 264 p., € 22,99

Het boek 'Met Lichte Tred' is een filosofische en antropologische wandeling met Ton Lemaire. In het boek beschrijft Ton Lemaire de oorsprong en de verandering van het wandelen aan de hand van verschillende schrijvers, filosofen en kunstenaars. Lemaire toont aan dat wandelen vooral draait om onze band met de natuur en het landschap. Deze band is wellicht belangrijker dan ooit in de huidige moderne maatschappij, waarin de wandeling een soort ontsnapping aan het alledaagse materialistische, snelle en passieve leven is geworden. 'Met Lichte Tred' is daarom niet alleen een ode aan het wandelen, maar ook een kritische kijk op de hedendaagse samenleving.

Frédéric Lenoir - *Over geluk: een filosofische ontdekkingsreis*
Fi16-12, Ten Have, tweede druk, 2014, 223 p. 🤖

In *Over geluk* neemt Lenoir de lezer mee op een filosofische ontdekkingsreis. Hieraan ten grondslag ligt het wijd verbreide misbruik van het woord *geluk*. Door er te pas en te onpas over te spreken, wordt de diepere notie ervan te grabbel gegoid. Hij geeft

geen-kant-en klare recepten voor geluk, maar zoekt antwoord op vragen als: Is geluk iets puur subjectiefs? Hangt het af van onze genen of van toeval? Kun je eraan werken of juist niet? En kunnen geluk en lijden samengaan? In Lenoirs reisgezelschap bevinden zich grote denkers uit Oost en West. Zoals de Boeddha. Epicurus, Tchoang-tse, Montaigne, Spinoza en Etty Hillesum.

Thomas Nagel - *Wat betekent het allemaal. Zeer korte inleiding in de filosofie*

Fi16-15, Bijleveld 2014, 109 p. 🤖

Dit boek is alom aangeprezen als een toegankelijke inleiding in de filosofie aan de hand van de belangrijkste thema's zoals: Hoe weten we iets, Vrije wil, Goed en Kwaad, De aard van de Dood en De zin van het leven. Voorwaar belangrijke thema's. Maar verwacht in dit boek en van de auteur geen antwoorden. De thema's kunnen dienen als een basis voor de discussie binnen de leesgroep om zo nader kennis te maken met de filosofie. Filosofie is immers het denken over ons zelf en over de wereld om ons heen. Dit veel geprezen boek is een goede inleiding en een vertrekpunt om hierover met elkaar in discussie te gaan.

Martha Nussbaum - *De nieuwe religieuze intolerantie. Een uitweg uit de politiek van angst* 🤖

Fi13-09, Ambo Anthos 2014, 320 p.

In dit boek analyseert Martha Nussbaum een groot aantal voorbeelden van intolerantie ten opzichte van religieuze minderheden en dan met name ten opzichte van moslims. Ze laat zien dat in al deze gevallen angst voor het andere en onbekende een belangrijke drijfveer is. Terechte verontrusting leidt zo tot overdreven en groteske angsten die leiden tot wetten die diegenen die 'anders' zijn discrimineren. Geïnspireerd door de filosofie, geschiedenis en literatuur formuleert zij een uitweg uit de greep van de angst. Respect voor andermans gewetensvrijheid is daarbij van

cruciaal belang, en de bereidheid anderen te gunnen wat we voor onszelf verlangen.

Martha Nussbaum - *Mogelijkheden scheppen*

Fi13-06, Ambo Anthos 2012, 303 p.

Martha Nussbaum betoogt dat het heersende denken een ontwikkelingsbeleid heeft opgeleverd waarin nauwelijks enige aandacht wordt besteed aan enkele van de meest elementaire menselijke behoeften: waardigheid en zelfrespect. Zij ontwikkelde, samen met onder anderen Nobelprijswinnaar Amartya Sen, een alternatief model waarmee de stand van de menselijke ontwikkeling kan worden bepaald, uitgaande van de simpele vraag: wat kan elk mens doen en zijn? Welke reële mogelijkheden staan voor hem of haar open?

Michael Puett - *De weg*

Fi18-01, Ten Have 2016, 240 p., € 20,00

De Weg van Michael Puett is een goed beginpunt van een verkenning van de klassieke Chinese filosofie. Michael Puett geeft een duidelijke visie op wat we van de oude Chinezen kunnen leren en daarmee krijgt hij op Harvard de collegezalen vol studenten. In De Weg maken we kennis met het werk van een aantal belangrijke klassieke Chinese filosofen zoals: Confucius, Mencius, Mozi, Laozi, Zhuangzi en Xunzi. Puett trekt daarbij grote lijnen en we mogen ons afvragen in hoeverre dit leidt tot te veel generalisaties. Hij slaagt er echter goed in om ons te verplaatsen in een geheel andere tijd en cultuur dan de onze, waardoor we in een gunstige positie komen om de vanzelfsprekende aannames en vooroordelen in onze eigen cultuur te ontdekken.

Michael J. Sandel - *Pleidooi tegen volmaaktheid.*

Een ethiek voor gentechnologie

Fi15-16, Ten Have 2014, 2^e druk, 114 p.

Volgens Michael J. Sandel, hoogleraar politieke filosofie en ethiek aan de Harvard universiteit, is het inmiddels mogelijk onszelf “*beter dan goed*” te maken.

In de vrije westerse samenlevingen waar begrippen als vrijheid en zelfbeschikkingsrecht hoog in het vaandel staan, is men al gauw geneigd nieuwe mogelijkheden als bijv. klonen en het toepassen van genetische en biotechnologische verbeteringen een kans te geven.

Toch meent Sandel dat, nu “*de wetenschap zich sneller ontwikkelt dan ons morele begrip*”, het zaak is moeilijke morele vragen over genetische manipulatie niet uit de weg te gaan. In dit boek doet hij dit dan ook niet.

Dirk de Schutter en Remi Peeters - *Hannah Arendt, politiek denker*

Fi16-18, Klement Pelckmans 2015, 203 p.

De Schutter en Peeters hebben een toegankelijke inleiding geschreven voor iedereen met interesse in het denken van Hannah Arendt. Ze doen dit aan de hand van de meest centrale begrippen uit Arendt's werk in een heldere stijl, zonder concessies te doen aan de diepgang van haar denken. Deze opzet is erg geslaagd omdat kennis van het Arendtiaanse vocabulaire en inzicht in de samenhang tussen begrippen zoals Nataliteit, Handelen en Wereld, de beste manier is om grip te krijgen op haar vaak doorwrochte werk. Het is een boek dat op zichzelf te lezen is, maar het kan ook gebruikt worden ter ondersteuning bij het lezen van Arendts werk. Aan te raden voor lezers met belangstelling voor politieke filosofie.

Thomas Serrien - Klank. Een filosofie van de muzikale ervaring

Fi19-11, Houtekiet 2017, 212 p., €19,99

Filosofie en muziek zijn in eerste instantie lastig te verbinden, want hoe zou een fenomeen als muziek ooit in woorden kunnen worden uitgelegd? In *Klank, een filosofie van de muzikale ervaring* stelt Tomas Serrien (1992) dat het maken van deze verbinding toch erg belangrijk is wanneer we muziek beter willen begrijpen. Serrien begint met de vraag wat er eigenlijk gebeurt op het moment dat wij muziek horen. Via een zorgvuldig gekozen weg behandelt hij uiteenlopende thema's om het fenomeen van de muzikale ervaring inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld het verschil tussen geluid en muziek of de muzikale ervaring van dove mensen. Serrien betoogt dat muziek pas echt ontstaat in de ervaring van de luisteraar en dat we daarom opnieuw moeten leren luisteren en ervaren om de gewaarwording van muziek beter te begrijpen. Met tal van voorbeelden nodigt hij de lezer uit om dit ook zelf te proberen en de muzikale ervaring in al haar veelkleurigheid te beleven.

Slob - Hersenbeest

Fi20-14, Lemniscaat 2016, 209 p., € 17,95

Op haar website schrijft de auteur:

“De drang van mensen om zichzelf te begrijpen is van alle tijden. En hersenwetenschap is in rap tempo de belangrijkste manier geworden om ‘de waarheid over de mens’ boven tafel te krijgen. Althans, in de ogen van het grote publiek. In mijn nieuwe boek *Hersenbeest* verken ik de kracht én zwakte van die aanpak. Op een persoonlijke en tastende manier.”

Met dit boek won zij in 2016 de Socrates wisselbeker. De jury schrijft daarin o.a.: “Met haar subtiele taalgebruik en mooi gecomponeerde zinnen prikkelt ze de lezer om over zichzelf na te denken als vragen stellend wezen. Als hersenbeest. Een wonderschoon boek.”

Hieraan hoeft weinig te worden toegevoegd, behalve misschien dat de epiloog met elementen van een menstheorie niet alleen interessant is, maar ook een goede basis voor discussies vormt.

Marc Slors - Dat had je gedacht! Hersenen, bewustzijn en vrije wil in filosofisch perspectief

Fi18-26, Boom 2012, 240 p., € 20,90

Filosofen en hersenwetenschappers ruziën over de vraag of de vrije wil wel of niet bestaat. Kunnen de speculaties van de filosofie nu vervangen worden door de kennis die de moderne hersenwetenschap ons verschaft? Marc Slors bespreekt de belangrijkste onderzoeksresultaten van de laatste decennia. Hij laat zien dat we dankzij de hersenwetenschap steeds helderder inzien hoe vaak we onbewust handelen. Maar dat dit niets zegt over de vrije wil. Onze eigen ervaringen zijn heel goed te begrijpen in termen van de hersenwetenschap, aangevuld met een gezonde dosis filosofie. Systematisch redeneert de auteur naar een schema van hoe we handelen en hoe de functie ‘ik’ ontstaat. En ja, er is een conclusie: onze vrije wil is geen illusie.

Het boek is helder en toegankelijk geschreven, met praktische voorbeelden.

Sluiter - Socrates

Fi20-15, Singel 2014, 128 p., € 9,99

Om de huidige maatschappij en het leven nu beter te begrijpen, heb je veel aan het lezen over Socrates. De ideeën van deze oud-Griekse filosoof over democratie zijn ook nu nog relevant. Hij werd ter dood veroordeeld, maar waarom? Hier leer je meer over door in dit boekje te duiken. Ineke Sluiter neemt je mee in korte en bondige hoofdstukken waarin je leest over Socrates' levensfilosofie en gespreksmethoden.

Verdiep je in filosofische ideeën over politiek, de liefde en onwetendheid en verkrijg inzicht in het historische onderzoek naar

Socrates. Hoe is men zoveel te weten gekomen over zijn leven? Geschriften van de filosoof zelf zijn namelijk niet bewaard gebleven. Veel informatie is daarom gehaald uit andere bronnen, onder andere uit geschriften van zijn leerling Plato. Het boek is opgenomen in de serie Elementaire Deeltjes, waarin kennis uit allerlei vakgebieden door experts toegankelijk wordt gemaakt voor een breed publiek. De schrijfster Ineke Sluiter is hoogleraar Griekse taal- en letterkunde in Leiden. In 2010 won zij de Spinoza-prijs, een van de hoogste Nederlandse onderscheidingen in de wetenschap.

Paul van Tongeren - Nietzsche
Fi17-12, AUP 2016, 160 p.

Nietzsche is één van de invloedrijkste denkers in de recente Europese geschiedenis en één van de radicaalste critici van de Europese cultuur. Nietzsches leven en denken zijn sterk met elkaar verweven: hij onderzoekt als 'arts van de cultuur' niet alleen de 'zieke' Europese cultuur, maar hij zoekt die ziekte van zijn tijd primair in zichzelf en probeert zich daarvan te bevrijden. Paul van Tongeren slaagt erin op zeer toegankelijke wijze het denken van deze belangrijke filosoof aan de hand van Nietzsches biografie te verkennen. Na lezing van dit boek hebt u een goed inzicht in de hoofdlijnen van zijn leven en denken. Daarmee vormt dit boek ook een goede basis om Nietzsche zelf te lezen en Van Tongeren geeft daarvoor enkele suggesties.

Antoon Vandevelde - Het geweld van geld, op zoek naar de ziel van de economie.
Fi19-12, LannooCampus 2017, 288 p., € 20,99

De filosoof én econoom Vandevelde (sinds 2018 emeritus) hoogleraar aan de KU Leuven vindt dat economie een gedragswetenschap is en geen (semi) exacte wetenschap. Al in de inleiding van dit boek stelt hij dat "...de ziel het wint van de

onverschilligheid van een wereld waar alles een prijs en niets waarde..."

Vanuit dit standpunt bespreekt hij actuele kwesties zoals: wat mag wél en wat niet voor geld te koop zijn?; de waarde/de zin van het geven; het basisinkomen; de topsalarissen van managers; mensenrechten; rechten en plichten ten opzichte van de armen uit de eigen omgeving en van ver weg en de legitimiteit van het kapitalisme. Vandevelde betreft daarbij de opvattingen van veel andere economen en filosofen, van Aristoteles tot Piketty.

Een boek dat zal leiden tot discussies over actuele kwesties met betrekking tot het verkrijgen en verdelen van welvaart, of -misschien beter gezegd- over wat waardevol is.

Wijnberg en Jensen - Dus ik ben. Een zoektocht naar identiteit
Fi20-16, De Bezige Bij 2017, 240 p., € 12,50

Sinds de industriële revolutie en de opkomst van moderne wetenschappen is de mens gaan geloven in de maakbaarheid van het 'ik'. Godsdienst en opvoeding zijn niet langer de baas over onze politieke voorkeur en partnerkeuze. Dat zijn wij zelf. Hiermee heeft de vraag wat dat 'zelf' is sterk aan relevantie gewonnen.

De vraag wie we zijn blijkt niet alleen een actuele kwestie. De filosofie stelt deze vraag al ruim tweeduizend jaar. Rob Wijnberg en Stine Jensen presenteren een filosofische context waarbinnen het thema begrepen kan worden, gekoppeld aan vragen en dilemma's van nu.

Hoe definiëren we identiteit en welk aspect wordt centraal gesteld, zo vragen de auteurs zich af. Gaat het om het cartesische gezegde: ik denk, dus ik ben? Of gaat het om emotie: ik voel, dus ik ben? Aan de hand van uiteenlopende voorbeelden, van Geert Wilders tot aan prinses Máxima en van Titanic tot aan Friends, leveren Wijnberg en Jensen inzicht in een van de meest relevante vraagstukken van deze tijd: de zoektocht naar identiteit.

Irvin Yalom - *Het raadsel Spinoza* 🧠

Fi15-20, Balans 2012, 432 p.

Irvin Yalom, schrijver en psychiater, verwerkt in zijn roman *Het Raadsel Spinoza* in een mengeling van feit en fictie op intrigerende manier het werk van Spinoza. Yalom heeft zijn hele leven geworsteld met allerlei interessante vragen. Wie was Spinoza, deze moedige zeventiende-eeuwse figuur, deze geniale filosoof die met zijn geschriften de wereld veranderde, maar op zijn 25ste in de ban werd gedaan door de hele joodse gemeenschap van Amsterdam, inclusief zijn eigen familie? En: wat was twee eeuwen later precies de fascinatie van de nazi's met Spinoza? Waarom roofden ze zijn bibliotheek leeg, maar verbrandden ze zijn boeken niet? De antwoorden op al deze vragen komen op een fascinerende manier samen in deze roman. Niet alleen het filosofische gedachtegoed van Spinoza, die in zijn werk grip probeerde te krijgen op de (on)verenigbaarheid van ratio en religie, maar ook Spinoza zelf, als mens van vlees en bloed, komt in deze roman tot leven.

Twee uiltjes

Achterhuis - *Coetzee, een filosofisch leesavontuur* 🧠🧠

Fi20-01, Lemniscaat 2019, 298 p., € 24,95

Mag de filosoof zijn filosofische reflecties zonder meer verbinden aan de literaire beschouwingen van de roman? Filosoof en theoloog Hans Achterhuis (1942) wil in het voor de Socratesbeker genomineerde boek *Coetzee, een filosofisch leesavontuur* het werk van Nobelprijs voor Literatuur winnaar J.M. Coetzee (1940) opnieuw lezen. Achterhuis ziet Coetzee als een schrijver die door zijn werk probeert de werkelijkheid te doorgronden, en deze werkelijkheid staat centraal in het boek. Naast dat Coetzee functioneert als introductie in het werk van Coetzee, tracht Achterhuis aan de hand van verschillende romans maatschappelijke problemen als de MeToo-discussies en de 'alternatieve feiten' van Donald Trump,

maar ook filosofische thema's als de relatie tussen de filosofie en de literatuur, opnieuw te belichten. In zijn diepgaande en scherpe overdenkingen over Coetzee gaat Achterhuis tevens in gesprek met andere filosofen, zoals Hannah Arendt en Jacques Derrida, en nodigt hij zijn lezers uit om hetzelfde te doen.

Hanna Arendt - *Het waagstuk van de politiek* 🧠🧠

Fi19-01, Klement 2018, 206 p., € 12,50

In een tijd waarin *fake news* één van de meeste gebezigde termen is en het ene na het andere politieke schandaal aan het licht komt, dringen zich fundamentele politieke vragen op. Hoe zit het met waarheid en leugen in de politiek en maatschappij? En (hoe) kunnen wij als burgers ons verzetten tegen de gevestigde orde? Met de blik op het politiek veelbewogen tijdperk waarin zij leefde, stelde filosoof Hannah Arendt (1906-1975) vergelijkbare vragen. In *Het waagstuk van de politiek* zijn drie van haar werken gebundeld waarvan de relevantie voor de huidige tijd onmiskenbaar is. Wat er blijft...? De moedertaal..., die blijft is een interview met Günter Gaus, waarin de Joodse Arendt onder andere over haar ballingschap in de Verenigde Staten spreekt. Verschillende vormen van leugenachtigheid in de politiek komen aan bod in *Liegen in de Politiek*, geschreven naar aanleiding van The Pentagon Papers. En tenslotte richt Arendt zich in *Burgerlijke ongehoorzaamheid* op dienstweigeraars en politiek activisten. Haar vraag: wat is het verschil tussen criminele wetsovertreding en de twee eerder genoemde soorten van verzet?

Zygmunt Bauman - *Vloeibare tijden* 🧠🧠

Fi14-01, Pelckmans Klement 2012, 152 p.

Bauman (1925-2017) is een van 's werelds invloedrijkste sociale denkers. In dit boek, dat de ondertitel 'leven in een eeuw van onzekerheid' meekreeg, gaat hij op zoek naar de bronnen van de onzekerheid die tegenwoordig ons leven bepaalt.

Hij ziet het moderne leven als 'vloeibaar', d.w.z. dat zowel instellingen als individuele levens voortdurend aan veranderingen onderhevig zijn en geen starre patronen meer kennen, geen absolute zekerheden. Vooral na 9/11 ziet Bauman veel van deze onzekerheden als 'vloeibare angst', een angst dus die ook snel weer andere vormen kan aannemen. Om zich tegen die angst te wapenen, sluiten de machtigen van deze wereld hele groepen mensen uit die zij als bedreigend ervaren. Hij is een origineel denker die zijn gedachten op een toegankelijke manier verwoordt. Zijn ideeën vormen een goede basis voor discussies.

Blackburn - Goed leven. Een tegendraadse beschouwing over ethiek 🧠🧠

Fi20-02, Lemniscaat 2001, 165 p., € 6,90

In dit boek weerlegt Simon Blackburn ons zelfbeeld als morele beschaafde wezens. Hij geeft een kritische en eigenzinnige bespreking van de manieren waarop de filosofische traditie heeft getracht te voorzien in grondslagen voor de ethiek. We moeten waken voor zelfgenoegzaamheid en wantrouwend staan tegenover de absolute uitspraken die vaak onze morele debatten domineren. De auteur pleit voor een hedendaagse deugdenethiek die oog heeft voor het milieu, voor individuele rechten, voor verschillen in geaardheid, voor mensen die anders zijn dan wij.

Simon Blackburn (1944) Engelse academische filosoof die bekend staat om zijn werk in de meta-ethiek, waar hij het quasi-realisme en de taalfilosofie verdedigt; meer recent heeft hij een groot algemeen publiek gekregen vanwege zijn inspanningen om de filosofie te populariseren. Hij heeft lesgegeven in Oxford en Cambridge.

René ten Bos - Dwalen in het Antropoceen 🧠🧠

Fi18-04, Boom 2017, 192 p., € 20,00

Het 'antropoceen' is de naam die al door velen gegeven wordt aan de huidige periode in de geologische geschiedenis. Een periode

waarin de buitenste schil(len) van onze planeet zo sterk door mensen zijn en worden beïnvloed dat de aarde zich niet meer, zoals tot voor kort werd aangenomen, in de periode van het holoceen bevindt.

René ten Bos, in 2017 benoemd tot Denker des Vaderlands, onderzoekt in dit boek oorzaken en invloeden van deze overgang en van de problemen die ermee samengaan. Hij doet dit aan de hand van wetenschappelijke en filosofische standpunten en komt daarbij tot de conclusie dat de mens te arrogant naar oplossingen zoekt voor problemen die nog verre van duidelijk zijn. Duidelijkheid vereist veel meer denkwerk waarbij meerdere wegen/paden worden bewandeld. Er moet gedwaald worden in het antropoceen. Lees dit boek niet als u denkt dat er een oplossing voor de milieuproblematiek wordt gegeven, wél als u er geen bezwaar tegen hebt het gevoel te krijgen dat u verweven bent met het probleem.

Maarten van Buuren - De essentie van Spinoza 🧠🧠

Fi18-05, ISVW 2016, 160 p., € 14,95

Leven en werk van de Joods-Portugese filosoof Spinoza (1632-1677) staan in het teken van het streven naar zelfbeschikking. Hij probeerde zich te bevrijden van allerlei religieuze, politieke en filosofische autoriteiten, en dat heeft er bijvoorbeeld mede toe geleid dat hij in 1656 uit de Amsterdamse joodse gemeenschap is verbannen. Spinoza ontwikkelt een levensbeschouwing waarin de overtuiging centraal staat dat mensen zich door hun denken kunnen bevrijden uit allerlei vormen van bevoogding. Hij maakt daarbij gebruik van de filosofische traditie en actualiteit van zijn tijd. Maarten van Buuren (emeritus hoogleraar Franse taal- en letterkunde) wil met dit boek Spinoza's complexe filosofie toegankelijk maken voor een breder publiek. Aan de hand van een aantal sleuteltermen uit diens werk, zoals God, rede, deugd, passie, waarheid en vrijheid, leidt Van Buuren u in, in het denken van Spinoza. U krijgt daarmee inzicht in de persoonlijke en maatschappelijke betekenis van Spinoza, toen en nu.

De Dijn - Rituelen. Waarom we niet zonder kunnen 🙏🙏

Fi20-05, Polis 2018, 240 p., € 22,50

Kunnen moderne mensen zonder (religieuze) rituelen leven? Volgens Herman De Dijn, emeritus hoogleraar filosofie aan de Katholieke Universiteit Leuven, zijn wij allereerst inventieve en, in het verlengde daarvan, 'rituele wezens', omdat we ons verwonderen over de werkelijkheid. Mensen proberen zich met behulp van rituelen en symbolen te verhouden tot de mysteries van onze werkelijkheid die het leven zin verlenen. De traditionele religies voorzien in die rituelen en symbolen, maar in onze West-Europese cultuur lijken ze nog weinig relevantie te hebben. Tegelijkertijd blijft er in onze postmoderne, seculiere cultuur, waarin zelfexpressie en directe bevrediging voorop staan, nog steeds belangstelling voor spiritualiteit en religiositeit, die zich in alle maten en vormen aandienen op een markt van zingeving. Het is de vraag of in die cultuur verwondering en mysterie kunnen standhouden en of rituelen en symbolen naar eigen smaak kunnen worden ingezet. De Dijn houdt, misschien tegen beter weten in, vertrouwen in de kracht van de traditie voor individu én gemeenschap. Het boek vraagt aandachtige lezing (twee uiltjes) en kan in één bijeenkomst besproken.

Trudy Dehue - Betere Mensen, over gezondheid als keuze en koopwaar

Fi16-04, Atlas Contact 2014, 354 p. 🙏🙏

Depressie, ADHD, en autisme nemen epidemische vormen aan. Is het de farmaceutische industrie die de wetenschap voor haar karretje spant en die de stoornissen medicaliseert? Is het de verzorgingsstaat die de mens gemakzuchtig maakt en snel naar een pil doet grijpen? Of is het de prestatie maatschappij die slechts presterende mensen toelaat; die om betere mensen vraagt? Dehue schrijft fascinerend over de vele aspecten die een rol spelen. Ze bekijkt de ontwikkeling leidend tot meer psychisch 'zieken' vanuit de

wetenschappelijk hoek, de filosofische hoek en vanuit de maatschappelijke ontwikkelingen, vooral het neoliberalisme. Het betoog is grondig filosofisch en wetenschappelijk onderbouwd en tegelijk rijk aan heldere, vaak fascinerende, praktijkvoorbeelden. Het boek vraagt twee bijeenkomsten van leesgroepen om het te bespreken in al zijn aspecten.

Michael Dijkstra - Inleiding taoïstische wijsbegeerte 🙏🙏

Fi18-02, ISVW 2015, 128 p., € 14,95

Michel Dijkstra, Woei-Lien Chong, Jan de Meijer en René Ransdorp bespreken in dit boek een aantal basisprincipes uit de taoïstische filosofie aan de hand van teksten van verschillende Taoïstische meesters.

Leven vanuit niet-doen is zo'n centraal begrip, waarbij het er niet om gaat dat er niets gebeurt. Integendeel, er kan iets gebeuren omdat er niets wordt afgedwongen. De verschillende bijdragen uit deze bundel bieden dan ook evenzovele sleutels tot het lezen van het originele werk van de oude Chinese filosofen. Dit vraagt van de lezer een grote mate van openheid en bereidheid de eigen vooroordelen op te schorten zodat er ruimte komt voor nieuwe inzichten.

J. Duyndam e.a. - Levinas Kopstukken 🙏🙏

Fi18-09, Lemniscaat 2005, 168 p., € 12,50

De Joodse filosoof Emmanuel Levinas (1906-1995) heeft zeer geleden onder het nazisme en de Tweede Wereldoorlog en dat heeft hem op het spoor gezet van 'het humanisme van de andere mens'. Het kwaad zit niet in de wereld, maar schuilt in ons 'gewelddadige' denken dat gericht is op begrijpen en beheersen. Levinas zoekt naar een opening om dat denken te doorbreken. De kern van zijn humanisme is dat 'de ander' het menselijk denken en handelen moet sturen en begrenzen, de relatie tussen mij en de ander is het beginpunt van de moraal. De bronnen van dat

humanisme zijn voor hem te vinden in de traditie van de westerse filosofie en die van de Joodse religie.

Joachim Duyndam (filosoof) en Marcel Poorthuis (theoloog) bieden een inleiding op leven en werk van Levinas. Zij passen zijn ideeën ook toe op de zorg, het milieu en de multiculturele samenleving.

Erasmus - Lof der Zotheid 🙏🙏

Fi18-10, Boom 2017, 168 p., € 29,90

In de Lof der Zotheid neemt Erasmus, filosoof en een van de belangrijkste humanisten van de Renaissance, alle geledingen van de Europese samenleving van zijn tijd op de hak. Hij breekt met de ernst die zo kenmerkend is voor de Middeleeuwen en bepleit een levenshouding zonder dogma's: niets is namelijk zeker in het leven, en dat ontkennen is ijdelheid en hoogmoed. Erasmus, die zelf de kloostergelofte had afgelegd, kon dit allemaal schrijven omdat niet hij aan het woord was, maar de Zotheid.

Het briljante aan het boek is dat de Zotheid niet wordt voorgesteld als een betreuzenswaardige afwijking, maar als datgene wat de wereld nodig heeft. Alle emoties en hartstochten zijn manifestaties van de Zotheid en zij zorgen ervoor dat mensen doelen nastreven, roem en geld najagen, en zodoende de menselijke ontwikkeling bevorderen. Het feit dat mensen niet wezenlijk veranderd zijn sinds dit boek geschreven werd, maakt het tot op de dag van vandaag verrassend actueel.

Erno Eskens - Beestachtige Geschiedenis van de filosofie

Fi16-05, De Vrije Uitgevers 2015, 478 p. 🙏🙏

Eskens beschrijft in dit boek de 'beestachtige geschiedenis van de filosofie'. Hij laat zien hoe filosofen in de loop van de geschiedenis hebben gedacht over dieren, en over de menselijke uniciteit. Wat maakt ons uniek?

Wat maakt ons tot mens en hen tot dier? Aan de hand van talloze afbeeldingen en manuscripten vertelt hij hoe 26 eeuwen filosofie

ons zelfbeeld hebben gevormd. Eskens neemt samen met ons plaats in Plato's zielenwagen, waarmee we door de geschiedenis rijden. De paarden die de wagen voorttrekken representeren het dierlijke dat nog in ons schuilt, terwijl de menner ons intellect en hogere bewustzijn voorstelt. Dit boek helpt ons beter te begrijpen wie de mens is, terwijl we ondertussen genieten van de geschiedenis die ons gevormd heeft.

Markus Gabriel - Waarom we vrij zijn als we denken 🙏🙏

Fi18-11, Boom 2016, 304 p., € 26,00

Gabriel onderzoekt hoe de wetenschap oude filosofische opvattingen ongeldig maakt, nu we in het brein kunnen kijken. Er is geen geest te vinden in het brein, observeren de neurowetenschappers. Maar dat betekent niet dat we ons brein zijn, zoals sommige wetenschappers concluderen. We zijn levende wezens met een brein en juist daardoor zijn we vrij. Veel filosofen zoeken naar oplossingen binnen de natuurwetenschappen om te laten zien hoe in de natuur, die strakke wetenschappelijke wetten volgt, leven kan ontstaan en de mens bewust maakt. Maar daar kan die natuurwetenschap helemaal niets over zeggen. De geesteswetenschappen, de kunst, de religie en onze alledaagse ervaringen geven ons meer inzicht. Gabriel ontwikkelt een raamwerk voor een filosofie van de geest voor de eenentwintigste eeuw.

Hans-Georg Gadamer - Het schone 🙏🙏

Fi16-06, Boom 2010, 96 p.

In zijn korte tekst Het schone onderzoekt de Duitse filosoof Hans-Georg Gadamer op antropologische wijze hoe het schone zich in de kunsten manifesteert. Hij richt zich in het bijzonder op de tegenstelling tussen klassieke, vaak als schoon bestempelde kunst, en de hedendaagse antiekunst, die juist niet schoon wil zijn. Hij probeert deze tegenstelling op te heffen door aan de hand van de

begrippen spel, symbool en feest te laten zien dat beide hetzelfde uitgangspunt hebben: de realisatie van de gelijktijdigheid van heden en verleden.

Het boek richt zich zeer duidelijk op de kunst, maar raakt ook grotere thema's omdat Gadamer via de kunst een waarheidsbegrip probeert te vangen dat buiten de wetenschappelijke methode ligt. Om tot dit waarheidsbegrip te komen onderwerpt hij de hele traditie van de esthetica aan een kritisch onderzoek.

Het schone is prima te volgen voor iedereen die interesse heeft in filosofie, maar wel met een sterke focus op kunst en wat kunst vermag.

Groot en Vanheeswijck - Charles Taylor 🧐🧐

Fi20-08, Klement 2018, 240 p., € 20,99

Taylor (1931) wordt beschouwd als een van de grootste hedendaagse denkers. Zeker in het hedendaagse debat over het zelf en de problemen van de moderniteit, zoals religie & seculariteit. Hij beweegt zich verder op vrijwel alle terreinen van de filosofie. Hij is een filosoof van het midden, zoekt steeds de nuance.

In dit boek wordt voor het eerst een overzicht gegeven van het geheel van Taylors denken. Een doorwrocht, niet gemakkelijk boek, maar actueel en rijk van inhoud, dat nieuwsgierig maakt naar Taylors eigen teksten.

'Een betere inleiding in het denken van Taylor is in het Nederlands niet te vinden', aldus Dr. Taede A. Smedes in zijn recensie.

Ger Groot (1954) is universitair hoofddocent filosofische antropologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Guido Vanheeswijck (1955) is hoogleraar filosofie aan de Universiteit Antwerpen. Zij zijn redacteur en auteur van deze bundel.

Arnon Grunberg - Vriend & Vijand. Decadentie, ondergang en verlossing 🧐🧐

Fi19-05, Prometheus, 112 p.

In de essayreeks 'Nieuw Licht' (waarvan ook het essay *Onbehagen* van Bas Heijne hierna op de lijst), beantwoordt een eigentijdse schrijver een vraag aan de hand van een klassieke tekst. De schrijver Arnon Grunberg beantwoordt in dit essay de vraag of het Westen te seculier en te individualistisch is geworden voor een vijandbeeld. Dit terwijl radicale religies het Westen wél als vijand zien.

Het begrip politiek, een boek uit 1932 van de Duitse politieke filosoof Carl Schmitt, "Kroonjurist van het Derde Rijk" is hier de klassieke tekst. Schmitt stelt daarin dat iedere politieke gemeenschap een gemeenschappelijke vijand nodig heeft. Ook Grunberg meent dat mensen vijanden nodig hebben, maar dit alleen om zichzelf te leren kennen. Het idee van het plaatsen van vrienden tegenover vijanden vindt hij achterhaald.

Het boek roept veel vragen op over eigentijdse politieke situaties en kan daarmee leiden tot interessante discussies.

Pierre Hadot - Filosofie als een manier van leven 🧐🧐

Fi15-07, Ambo Anthos 2012, 327 p.

Voordat filosofie verwerd tot academische discipline of dienstmaagd van de theologie of de wetenschap bestond ze in de eerste plaats als levenskunst. In de filosofische scholen van de oudheid stond niet zozeer het theoretische kennen centraal, als wel het streven naar wijsheid en het vormgeven van een filosofisch leven. Historicus en filosoof Pierre Hadot (1922-2010) pleit voor een terugkeer naar deze oorspronkelijke opvatting van filosofie. Volgens Hadot zorgt de hedendaagse reductie van filosofie tot theoretische beschouwing en kenleer ervoor dat de kern van de antieke filosofie over het hoofd wordt gezien en dat daarmee ook haar hedendaagse relevantie niet wordt opgemerkt.

Edith Hall - *Wat zou Aristoteles doen? Hoe oude filosofie je leven kan veranderen* 🧠🧠

Fi20-09, Ten Have 2018, 262 p., € 25,00

De schrijfster legt op een heel toegankelijke manier uit wat Aristoteles verstaat onder geluk en een goed leven. De lezer zal waarschijnlijk verbaasd zijn hoe relevant Aristoteles ideeën voor de moderne mens zijn. De richtlijnen die hij geeft voor een goed leven zijn gebaseerd op een goed begrip van de menselijke natuur en zijn bij uitstek praktisch van aard. Wat verfrissend is dat Aristoteles weet dat je mogelijkheden beperkt zijn en dat omstandigheden roet in het eten kunnen gooien. Je werkt altijd aan een goed leven binnen je capaciteiten in acht neming van de omstandigheden.

Edith Hall is hoogleraar aan King's College, Londen en een groot bewonderaar van Aristoteles. Zij is er met dit boek in is geslaagd zijn gedachten voor een breed publiek toegankelijk te maken.

Joke Hermsen - *Kairos. Een nieuwe bevlogenheid* 🧠🧠

Fi15-09, Arbeiderspers 2014, 272 p.

Kairos was in de Griekse mythologie de jongste en meest rebelse kleinzoon van Chronos. Kairos was het die voor verandering, inzicht en ommekeer wist te zorgen. Terwijl opa Chronos wordt afgebeeld als een oude man met een lange baard en een zandloper in zijn hand, wordt kleinzoon Kairos afgebeeld als jonge, sterke en gespierde god. Chronos is de praktische tijd waarmee we de wereld inrichten, afspraken maken en agenda's bijhouden maar die geen recht doet aan onze subjectieve ervaring van tijd. Het is de kunst van Kairos om bij tijd en wijle daarvan weg te komen door de aandacht zo scherp te focussen dat er een opening of interval op de Chronos-tijd ontstaat waarbinnen een andere ervaring van tijd mogelijk wordt.

Joke Hermsen - *Melancholie van de onrust* 🧠🧠

Fi18-13, Arbeiderspers 2017, 160 p., € 9,99

De mens is een homo melancholicus, die weet heeft van verlies en vergankelijkheid en dit besef probeert om te buigen tot hoop en creativiteit. Als het tij echter tegenzit en onze melancholie door onrust en angst slechts naar de duistere kant van het verlies getrokken wordt, kan deze omslaan in depressiviteit. Behalve rust, liefde en aandacht hebben we ook sociale verbondenheid en een bloeiende politiek-culturele wereld nodig om onze angsten te bezweren en de melancholie 'gezond' te houden.

In dit essay onderzoekt Joke J. Hermsen met denkers als Hannah Arendt, Ernst Bloch en Lou Andreas-Salomé wanneer de mens nog over voldoende macht, daadkracht en hoop beschikt om over het verlies heen te stappen en een nieuwe verhouding tot de wereld en zichzelf te zoeken.

Karl Jaspers - *Socrates, Boeddha, Confucius, Jezus. De maatgevende mensen* 🧠🧠

Vertaald en ingeleid door prof. dr. J. Sperna Weiland

Fi13-10, Bijleveld 2015, 4^e druk, 185 p.

Jaspers beschouwt Socrates, Boeddha, Confucius en Jezus als vier historische figuren die aan de basis staan van ons moderne wereldbeeld. Hij ziet hen niet zozeer als bouwers van godsdienstige of wijsgerige systemen, maar schetst hen als onze naasten, die door hun levenshouding en levenswandel maatgevend werden. Elk van hen zag op zijn eigen wijze de eeuwige levensvragen onder ogen: de vragen van goed en kwaad, van liefde en dood en van onze verhouding met anderen en met onszelf.

Wat de vier volgens Jaspers bindt is hun oorspronkelijkheid, hun afkeer van vergoddelijking, hun zoeken in plaats van vinden, hun vragen in plaats van antwoorden en hun oprechte menselijkheid. Hun antwoorden op de grote levensvragen blijven inspireren.

Jan Keij - Kierkegaard anders gezien 🤖🤖

Fi19-06, Klement 2015, 286 p., € 20,99

Jan Keij scheidt op een originele wijze een beeld van Kierkegaard, door vanuit het begrip 'verschilsdenker' het christelijke gedachtegoed van Kierkegaard, getrouw aan de originele teksten, te transformeren naar een filosofie die voor alles op zoek is naar de vraag: hoe moet ik leven? Ter onderbouwing maakt Keij hierbij gebruik van het gedachtegoed van Derrida en Levinas. Kierkegaard publiceerde zijn werk vanuit verschillende pseudoniemen om op deze manier de diverse manieren van denken en leven te verbinden met zijn drie fasen van existentie: esthetisch, ethisch en religieus. Kierkegaard wil voor alles zijn lezers stimuleren om zelf keuzes te maken in het leven, in plaats van zich te richten op universele wetten of de voorschriften van kerkelijke instituties. Dankzij Kierkegaards werk heeft de westerse filosofie een totaal nieuwe kijk op het individu gekregen. Hij wordt dan ook met recht gezien als de wegbereider van het existentialisme. Toegankelijk boek, dat een praktisch perspectief op een complexe denker biedt.

Jeroen Linssen - Hebzucht. Een filosofische geschiedenis van de inhaligheid 🤖🤖

Fi20-12, Vantilt, 340 p., € 24,50

Hebzucht werd wel gezien als de oorzaak van de financieel-economische crisis van 2008 en de jaren erna. Jeroen Linssen, filosoof aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, leidt u langs het denken over hebzucht gedurende de laatste duizend jaar. Hij laat zien dat hebzucht in die periode stap voor stap verandert van een doodzonde in een eigenschap met positieve maatschappelijke gevolgen (welvaart). Het is niet gemakkelijk gebleken een serieus alternatief voor de westerse, kapitalistische maatschappij te ontwikkelen, omdat eigenbelang en hebzucht een volstrekt normaal onderdeel zijn geworden van ons doen en laten, individueel en collectief. Volgens Linssen leven we vandaag de dag in een

'ondernemersmaatschappij', waarin iedereen ondernemer is, of je dat nu wel of niet kunt. Interessant is bovendien de vraag of het klimaatprobleem leidt tot een herwaardering van hebzucht. Het boek is toegankelijk opgebouwd en geschreven (twee uiltjes) en kan in één bijeenkomst besproken.

Bryan Magee - Ultieme Vragen. Kleine filosofie van leven en dood

Fi20-13, Bijleveld 2017, 158 p., € 19,90

Het vertrekpunt van Bryan Magee's Ultieme Vragen is nieuwsgierigheid. De mens is uitermate gedreven om antwoorden te vinden op wezenlijke vragen als wie wij zijn, wat het betekent om te leven of wat waardevol is. Magee introduceert deze vragen aan de hand van zijn studie naar de fundamentele voorwaarden van het menselijk leven - het bestaan in de tijd, het hebben van een lichaam en het leven in communicatie met anderen. Hoewel de natuurwetenschap fundamentele ontdekkingen doet over het universum, zijn er volgens Magee immateriële aspecten aan het leven die nog met geen enkele zekerheid verklaard kunnen worden. In zijn boek reflecteert hij op vragen en overwegingen die hem motiveren om tegenover onze ondoorgrondelijke onwetendheid een houding van verwondering te verkiezen boven theorieën die stellen wél overal een antwoord op te hebben.

Susan Neiman - Afgezien van de feiten 🤖🤖

Fi18-19, Boom 2014, 96 p., € 13,50

Wat betekenen 'goed en kwaad' in de 21e eeuw? Deze vraag was een van de uitgangspunten bij de toekenning van de Spinozalens 2014 die toegekend werd aan Susan Neiman. Ter gelegenheid van de prijsuitreiking verscheen haar bundel van drie essays over het kwaad.

In het eerste essay neemt Neiman het sociaal darwinisme op de korrel. Neiman benadrukt dat speculatie over de menselijke natuur

een normatief gereedschap is, waarbij de feiten niet de doorslag kunnen geven in de discussie. In het tweede essay betreft Neiman ons in de discussie over de banaliteit van het kwaad. De discussie kwam op gang door Hannah Arendts verslag over het proces van Eichman en het recente onderzoek van Bettina Stangneth. Het laatste essay gaat over Neimans Kantiaanse visie op het bijbelboek Job. Volgens Neiman begint de filosofie niet met Plato, maar met Job die het probleem van het kwaad stelde en God daarop aansprak.

Massimo Pigliucci - Hoe word je een Stoïcijn? Oude filosofie voor het modernere leven 🌱🌱

Fi18-23, Ten Have 2017, 288 p., € 22,99

Pigliucci is bioloog en filosoof 'onderweg naar filosofisch bewustzijn,' zegt hij. Pigliucci voelde zich toen hij de vijftig naderde, geconfronteerd met de grote levensvragen en het besef van zijn eigen sterfelijkheid. Hij koos de Stoa voor de antwoorden. Hij verdiepte zich in de praktische filosofie van de stoïcijnen, die uitstekend past bij ons, seculiere westerlingen. De Stoa leert je te focussen op wat binnen je macht ligt om zo een zekere gelijkmoedigheid te bereiken. De schrijver stelt dat iedere mens een levensfilosofie nodig heeft om gemoedsrust te vinden. Hij neemt Epictetus, de meest religieuze stoïcijn als zijn gids. Dat doet hij door regelmatig in dialoog te treden met Epictetus. Hij neemt het perspectief van de lezer, hij verplaatst zich in de gevoelens, gedachten en vooroordelen van zijn lezers. Hij inspireert!! Het boek eindigt met twaalf geestelijke oefeningen. Een richtlijn voor toepassing van het stoïcisme in het dagelijkse leven. Heel toegankelijk boek, erg inspirerend voor lezers met een praktische instelling.

Mirjam van Reijen - Stoïcijnse levenskunst 🌱🌱

Fi18-25, ISVW 2016, 168 p.

Het stoïcisme mag dan zijn ontwikkeld in de klassieke oudheid, een curiositeit uit het verleden is dit fenomeen allerminst. De denkbeelden van onder anderen Epictetus, Seneca en Marcus Aurelius zijn al enige tijd bezig aan een opmerkelijke revival. Miriam van Reijen, docent en publicist filosofie, weet de uitgangspunten van het stoïcisme helder uiteen te zetten in dit boek. Hierbij richt zij zich voornamelijk op de stoïcijnse analyse van emotie, die zich kenmerkt door de overtuiging dat negatieve emoties het gevolg zijn van irrationele gedachten. Niet alleen Seneca en Epictetus, maar ook Epicurus, Spinoza, Sartre en zelfs de cognitieve psychotherapie komen aan bod. Met alledaagse voorbeelden en concrete oefeningen weet Van Reijen de stoïcijnse levenskunst bovendien praktisch relevant te houden. Wil je controle krijgen over je eigen gemoedstoestand, lees en bespreek dan dit boek.

Hans Schnitzler - Het Digitale proletariaat 🌱🌱

Fi16-17, De Bezige Bij 2015, 215 p.

Schnitzler verzet zich niet tegen de moderne informatie- en communicatietechnieken, maar wel tegen de wijze waarop de macht over bezit, gebruik en toepassing ervan is verdeeld. Hij vergelijkt de machtigen op dit gebied, zoals Apple, Microsoft, Google en Facebook, met de machtige industriebaronnen uit de vorige eeuwen tegen wie o.a. Marx zich verzette. Industriebaronnen maakten zich toen meester van de menselijke spierkracht, de huidige internetbaronnen maken zich volgens Schnitzler meester van de menselijke geest door in te breken in de persoonlijke levenssfeer van mensen, die hieraan vaak maar al te graag meewerken. Hierbij gaat het dan niet alleen om het verlies van privé-gegevens, maar vooral ook om het risico van het sluipende verlies van het menselijk zelfbeschikkingsrecht.

Voor mensen die geïnteresseerd zijn in de ethische, economische en psychologische consequenties van de moderne informatie- en communicatietechnologie geeft dit boekje heel wat stof tot nadenken.

Bettina Stangneth - *Het kwade denken* 🍷🍷

Fi18-28, Atlas Contact 2017, 240 p., € 24,99

Zijn wij bang om het onderwerp 'kwaad' aan te roeren omdat het zo dicht bij ons staat? Had Kant gelijk dat we allen radicaal kwaad in ons hebben, want op elk moment van handelen kunnen we onze rede buitenspel zetten! Dat geeft ons creativiteit, maar kan zich ook tegen ons keren als we de moraal vergeten.

De nazi's zijn verdwenen, hun gedachtegoed niet. We ontkennen soms nog kennis net als de nazis. We delen de mensheid in naar ras of religie. Onze moraal wordt selectief toegepast. Bettina voert ons mee in een betoog, bouwend op Kant en Arendt, en uithalend naar de huidige vakfilosofen die vergeten dat denken moet leiden tot handelen, en moraal juist moet zijn.

De lezer wordt meegesleurd in haar vlotte betoog en vraagt zich af welk radicaal kwaad in hem/haar huist.

Paul van Tongeren - *Leven is een kunst* 🍷🍷

Fi14-14, Boekencentrum 2012, 240 p.

Levenskunst is geen individuele weerbaarheids-training. *Leven is een Kunst* begint daarom met een gedegen filosofische onderbouwing van de Ethiek. Normen en waarden zijn niet 'slechts subjectief' maar hun betekenis is wel radicaal onzeker. De gemeenschap is nodig om haar te realiseren. Bij Paul van Tongeren is het leven om deze reden complexer dan bij andere 'levenskunstfilosofen' maar wellicht ook daarom voelt de lezer zich na afloop meer op zijn gemak. Het leven overkomt ons voor een groot deel en het is een kunst je tot je lotgevallen te verhouden.

Van Tongeren is overtuigend in zijn interpretatie van Nietzsche en Aristoteles als leermeesters in het ombuigen van onzekerheden tot mogelijkheden, en van mogelijkheden tot betekenissen.

Drie uiltjes

Julian Baggini - *Een kleine geschiedenis van de waarheid* 🍷

Fi19-02, Klement 2018, 104 p., € 14,99

Bestaat 'waarheid' nog? Het lijkt erop dat ze er in onze tijd van nepnieuws en relativisme niet langer toe doet. Gelukkig bestaat volgens de Engelse filosoof Julian Baggini waarheid nog steeds. Eén objectieve waarheid lijkt niet meer mogelijk, maar er zijn wel objectieve waarheden (in meervoud!); daarbij is het met name van belang om te bepalen hoe en door wie ze worden vastgesteld. Hij bespreekt op een praktische en toegankelijke manier tien bronnen of gronden voor waarheid, zoals religie, autoriteit, verstand, zintuigen en macht. Hij illustreert ieder hoofdstuk, dat een bepaald type waarheid behandelt, met talrijke voorbeelden. Tot slot geeft hij u nog een lijstje met nuttige tips!

Het boek is toegankelijk geschreven (één uiltje) en kan in één bijeenkomst worden besproken, al kunt u er heel goed een bijeenkomst aan toevoegen als u er, met bijvoorbeeld eigen voorbeelden, dieper op in wilt gaan.

Jacques Derrida e.a. - *Over gastvrijheid* 🍷🍷🍷

Fi18-07, Boom 2016, 136 p., € 9,95

Het boekje *Over gastvrijheid* bevat een rede en een bewerking van twee colleges, die Jacques Derrida in 1996 uitsprak en gaf. Vooral de twee colleges zijn er de oorzaak van, dat de tekst slingert, associatief is. Maar het doel blijft helder: het gaat om het nadenken over gastvrijheid in een wereld, die wellicht minder kosmopolitisch is dan filosoof Kant zou willen. Het gaat met name om de tegenstelling tussen het zogenaamde natuurrecht, een oerprincipe m.b.t.

gastvrijheid (we zouden dit moeten willen vanuit onze ethiek) met daar tegenover onze geformaliseerde leefwereld.

Toch blijft het niet bij associatief en theoretisch denken. Derrida stelt opnieuw het idee van de vluchtstad aan de orde, daarmee aansluitend bij oude tradities en bij Levinas. Zou het idee van de vluchtstad die tegenstelling kunnen opheffen?

Monica Meijnsing - *Waar was ik toen ik er niet was* 🍷🍷🍷

Fi19-08, Vantilt 2018, 288 p., € 19,95

De titel van het boek verwijst naar de vraag die de schrijfster stelt nadat zij een operatie heeft ondergaan, waarbij zij door de narcose buiten bewustzijn is geweest. Bewustzijn is een essentieel onderdeel/aspect van het mens zijn. Als je geen bewustzijn hebt kan je dan nog wel zeggen dat je (volledig) mens bent? De schrijfster stelt daarop de vraag “wat is die ik?”

Wat maakt de mens tot een persoon? Welke criteria gebruiken wij daarvoor? En als een mens niet aan de criteria voldoet is het dan geen persoon (meer)? Blijft de mens over zijn hele leven dezelfde persoon of kan hij van persoon veranderen?

Dit soort vragen worden in dit boek behandeld, waarbij gebruik gemaakt wordt van de nieuwste ontwikkelingen in de neurologie. Echter, de toegenomen kennis van de hersenen doet ons alleen beseffen dat het mysterie van het bewustzijn dieper is dan we dachten.

Karl Popper - *De groei van kennis* 🍷🍷🍷

Fi18-24, Boom 2002, 278 p., € 27,60

Wanneer geldt een bewering als wetenschappelijke kennis? Waarin onderscheidt dat laatste zich van andere vormen van weten? En waarom zou zij in het bijzonder ons respect verdienen? Dit zijn vragen die minstens sinds de wetenschappelijke revolutie van de 17e eeuw een centrale plaats innemen binnen de filosofie. En in

onze tijd van fake news en alternatieve feiten blijken zij nog niet aan relevantie te hebben ingeboet.

Het begin van een antwoord op dit soort vragen kan worden gevonden in het werk van Karl Popper. De Groei van Kennis bestaat uit een aantal naar het Nederlands vertaalde selecties uit Poppers beroemde en ook nu nog vaak aangehaalde *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge* (1963). Hij laat hierin zien dat een theorie slechts wetenschappelijk is als zij falsifieerbaar is, wat wil zeggen dat zij in principe weerlegbaar is door toekomstige observaties. Popper weet zo bijvoorbeeld op overtuigende wijze aan te tonen dat astronomie een wetenschap is, terwijl hij tegelijkertijd astrologie ontmaskert als pseudowetenschappelijk.

Rüdiger Safranski - *Het kwaad* 🍷🍷🍷

Fi17-11, Olympus, 277 p., € 15,00

“Het kwaad is geen begrip, maar een naam voor het bedreigende dat het vrije bewustzijn kan tegenkomen en voor iets wat het zelf kan doen.” Aldus begint de Duitse filosoof en ideeënhistoricus Rüdiger Safranski zijn boek *Het kwaad*. Het drama van de vrijheid. Hij baant zich in *Het kwaad* een fascinerende weg langs ‘filosofische kronkelpaden’ en door ‘het struikgewas van de ervaring met het kwaad en het nadenken daarover’ zonder daarbij een centrale probleemstelling te beantwoorden of één bepaalde opvatting over het kwaad te verdedigen. Het is aan de lezer zelf om zich gaandeweg een beeld te vormen over het hoe en het waarom van het kwaad in de wereld. Halteplaatsen die tot nadenken stemmen, zijn onder meer: de grote (Griekse) mythen, Bijbelse figuren en verhalen, wetenschappers, theologen, literatoren, filosofen en historische figuren. Safranski beschrijft de aantrekkingskracht en de rol van het kwaad op de kunst, het denken, het bestaan van God en de existentie van de mens door de eeuwen heen.

Rüdiger Safranski - Tijd. Hoe tijd en mens elkaar beïnvloeden

Fi17-10, Atlas Contact, 218 p. 🧠🧠🧠

Safranski ziet tijd niet als een eenheid die gemeten kan worden. In plaats daarvan onderzoekt hij wat het met ons doet en wat wij ermee doen. Dit fenomenologische onderzoek begint hij met het verschijnsel van de verveling: het moment van vervlakking waarop we de uitgestrektheid van de tijd ervaren. Deze eentonigheid, die zich uit in de globalisering, veroorzaakt bij de mens een 'jachtige rusteloosheid die zich nergens mee kan verbinden, niet eens met zichzelf'. Dit verlangen naar assimilatie stuurt de mens in de manier waarop hij met de tijd omgaat: hij is op zoek naar een (nieuw) begin. De tijd van beginners is enkel op het heden gericht, waarin versnelling en innovatie centraal staan. De wegwerpcultuur en abstracte kredieten zetten dit heden verder onder druk. Dat is waar Safranski voor waarschuwt: 'de versnelling is van dien aard dat dat we niet genoeg tijd hebben om aan de snelle veranderingen te wennen, de ziel kan het niet bijhouden'. Met behulp van diverse tijdbenaderingen uit het verleden laat Safranski zien dat het ook anders kan.

Sybe Schaap - Populisme. De keerzijde van de identiteitsillusie

Fi19-09, Damon 2017, 272 p., € 19,90 🧠🧠🧠

In een tijd van mondialisering en open grenzen tracht het populisme het publiek te verleiden met beelden van een samenleving met een volkse, homogene identiteit. Van een in zichzelf besloten wereld met nationale soevereiniteit en eigen volk. Bestand tegen open grenzen en invloed van buiten.

Gezien de wereldwijde opkomst van populistische bewegingen, gaat hier een sterk wervende kracht van uit. In een poging het te doorgronden, beschrijft Sybe Schaap in *De populistische verleiding* het populisme en de verleiding die er van uitgaat. Zijn analyse brengt hem tot kritische stellingen. Gebruik makend van elementen uit het denken van Nietzsche, Ortega y Gasset en Claude Lefort

beschrijft hij het hedendaags populisme als een krachtige en verleidelijke reactieve beweging die teert op wantrouwen, cynisme en ressentiment. En stelt hij dat het populisme alles afbreekt tussen leider en volk: de institutioneel geordende samenleving, de traditionele waarden, de moraal en de rechtsorde ... Een kritisch boek dat mogelijk niet snel aan actualiteit zal inboeten.

Roger Scruton - Kant. Kopstukken filosofie 🧠🧠🧠

Fi19-10, Lemniscaat 2014, 127 p., € 12,50

Volgens Roger Scruton is Immanuel Kant (1724-1804) de meest invloedrijke moderne filosoof, maar ook een van de moeilijkste. Kant roept ons op zélf te denken, terwijl hij in zijn kennistheorie tegelijk duidelijk de grenzen van ons verstand aangeeft. Ook in zijn ethiek speelt het verstand een sturende rol, met name om niet langer slaaf van onze begeerten, emoties en belangen te zijn. Tot slot wil Kant in zijn esthetica laten zien dat ons oordeel over schoonheid ontstaat tegen de achtergrond van de doelgerichtheid van de natuur. Scruton bespreekt alle drie - kennistheorie, ethiek en esthetica – uitgebreid en wijst daarbij op de lastige kanten van diens werk. *Zoekt u een interessante uitdaging, lees dan dit boek (drie uiltjes)! U kunt het in één bijeenkomst in grote lijnen bespreken, maar een wat diepgaandere bespreking vraagt zeker nog een bijeenkomst.*

Nassim Taleb - Antifrafiel. Dingen die baat hebben bij wanorde

Fi18-30, Nieuwezijds 2013, 521 p., € 29,95

Filosoof Taleb was financieel handelaar en zag de financiële terugval van 2008. Geboren in Beiroet zag hij daar de zoveelste herrijzenis uit de as van verwoesting van de stad. De werkelijkheid is ook op natuurlijke wijze tot stand gekomen, via ontstaan en vergaan in de evolutie. Tot de mens zich ging bemoeien met de natuurlijke gang van zaken. Trump's voormalige adviseur Steve Bannon was geïnspireerd door de ideeën van Taleb, die meent dat

als we uitgaan van minder ordening en meer chaos veel zaken beter zullen floreren. Systemen die niet ten onder te gaan aan calamiteiten maar gesterkt overleven, hebben antifragiliteit. Veel van wat er nu in de USA gebeurt zult u beter kunnen plaatsen na het lezen. Het boek bevat evenwel verrassende gedachten op politiek, sociaal en medisch gebied. En u zult zelfs begrijpen waarom sinaasappelsap ongezond is.

Jeroen Vanheste - De wijsheid van de roman. Literaire antwoorden op filosofische vragen
Fi15-19, Damon 2012, 265 p.

Het boek analyseert de inhoud van een aantal beroemde romans op de relatie ervan met de grote filosofische vragen. Existentiële levensvragen die voor de romanpersonages voor het hele spectrum ervan cruciaal zijn.

Vragen over opvattingen van de liefde, hoe je moet leven, of we vrij dan wel gedetermineerd zijn. Deze worden door Vanheste gekoppeld aan het leven en de opvattingen van de auteur zelf. Diens mensbeeld en levenspraktijk en de verschenen werken worden op een boeiende wijze aan elkaar gespiegeld.

Als je de besproken romans nog niet hebt gelezen, krijg je er al lezende zeker zin in! In die zin is dit boek een filosofische leeswijzer voor alle aan de orde komende literatuur. Literatuur lezen vanuit belangstelling voor het erin verwerkte filosofische gedachtegoed blijkt een rijke bron te zijn voor het beleven van de roman én van de filosofie.

Charles Vergée - Overspoeld door eindigheid. Inleiding in de metafysica
Fi18-34, Damon 2015, 204 p.

Metafysica is een lastig en omstreden onderdeel van de wijsbegeerte. Ze stelt vragen die boven onze wereld en werkelijkheid uitgaan, vragen ook waarop nauwelijks antwoord is te

geven. Wat is de aard van onze werkelijkheid? Wie zijn wij? Wat moeten we hier? Vanaf Plato dacht de wijsbegeerte dat deze vragen wel zijn te beantwoorden, maar sinds Immanuel Kant weten we dat dat niet meer kan, omdat we niet buiten onszelf kunnen treden. Deze inleiding in de metafysica heeft het karakter van denkoefeningen in het onder woorden brengen van onze wereld en werkelijkheid. Charles Vergée, docent filosofie en publicist, leidt ons aan de hand van met name Aristoteles, Kant en Heidegger door de geschiedenis van de metafysica en laat ook zien dat het begrip 'metafysica' steeds een andere betekenis krijgt. Hij pleit voor een 'natuurlijke' metafysica die de dingen zélf laat spreken. Het boek vraagt om geduldige lezing (drie uiltjes) en vergroot de sensitiviteit voor metafysische vragen. Het kan in één of twee avonden besproken.

Verantwoording van de keuzelijst

Deze keuzelijst is samengesteld door de Senia-werkgroep filosofie waarvan bij de presentatie deel uit maakten: Geert de Boer, Agnes Bots, Jos van Burik, Hans Cornielje, André Kamstra (voorzitter), Huub van de Vijver en Tom Zwaan.

Een deel van de leeswijzers is opgesteld door studenten van de Rijksuniversiteit Groningen, de overige leeswijzers zijn opgesteld door leden van de werkgroep.

Wilt u de werkgroep bereiken, een vraag stellen, een suggestie doen of commentaar op de leeswijzer leveren, stuur dan een e-mail aan filosofie@senia.nl.

Laatste versie: 1 april 2021.